

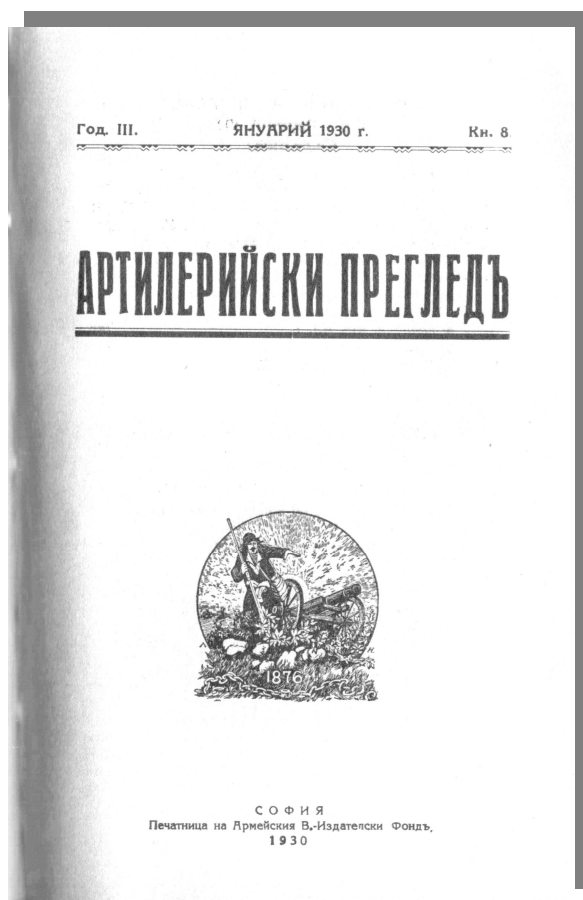
АРТИЛЕРИЙСКИ ПРЕГЛЕД

*Четиримесечно издание на факултет „Артилерия, ПВО и КИС”
при НВУ „В. Левски”*

А
П

АРТИЛЕРИЙСКИ ПРЕГЛЕД

Януари 2008

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРАЗНИК	5
<i>Житие и страдание на Света Великомъченица Варвара</i>	7
<i>Нелко Ненов. Света Великомъченица Варвара – покровител на артилеристите в християнския свят</i>	9
<i>Биографични данни за носителите на почетна грамота и икона на св. Варвара</i>	14
<i>Приветствие на Негово Високопреосвещенство митрополит Кирил Варненски и Великопреславски</i>	20
ИСТОРИЯ НА АРТИЛЕРИЯ	22
<i>Антон Ангелов. Руската артилерия по време на Руско-турската война 1877–1878 г.</i>	22
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА НА АРТИЛЕРИЯТА	47
<i>Стоян Жейнов, Христо Десев, Венетка Ночева. Трансформация в организацията на полевата артилерия на Бундесвера</i>	47
АРТИЛЕРИЙСКО РАЗУЗНАВАНЕ	51
<i>Венцислав Василев. Радари за нуждите на полевата артилерия</i>	51
АРТИЛЕРИЙСКИ НОВИНИ	58
КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ	70
<i>Радослав Узунов. Рецензия за книгата „Тактика на полевата артилерия“</i>	70
<i>Димо Димов. Димитър Загорски – поетът с фелдфебелски пагони</i>	72
<i>Борис Павлов. Пехотинец пише песен за българската артилерия</i>	75

CONTENTS

FEASTDAY	5
<i>Hagiografy of Saint Martyr Barbara</i>	<i>7</i>
<i>Nelko Nenov. Saint Martyr Barbara – the patron of artillery throughout the Orthodox world</i>	<i>9</i>
<i>A biographical record of the winners of St Barbara's icon and honorary diploma</i>	<i>14</i>
<i>A greeting speech of His Eminence bishop Cyril Varnenski and Velikopreslavski</i>	<i>20</i>
A HISTORY OF THE ARTILLERY	22
<i>Anton Angelov. Russian artillery during the Russian-Turkish war 1877–1878</i>	<i>22</i>
ARTILLERY THEORY AND PRACTICE	47
<i>S. Zheinov, H. Desev, V. Nocheva. Organizational transformation of field artillery in Bundeswehr</i>	<i>47</i>
ARTILLERY RECCONNAISANCE	51
<i>Vencislav Vassilev. Radars for the field artillery needs</i>	<i>51</i>
ARTILLERY NEWS.....	58
CRITIQUE AND BIBLIOGRAPHY	70
<i>Radoslav Uzunov. Review of the book „Field Artillery Tactics“</i>	<i>70</i>
<i>Dimo Dimov. D. Zagorski – The poet with sergeant major's shoulder straps</i>	<i>72</i>
<i>Boris Pavlov. An infantryman writes a song about the Bulgarian Artillery.....</i>	<i>75</i>

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:

полк. инж. проф. д-р Андрей Ив. Андреев,
полк. инж. доц. д-р Николай Й. Досев,
полк. инж. доц. д-р Нелко П. Ненов – главен редактор

Редактори: Светлана Зотова, Бойко Влахов

Преводачи: Пепа Данкова-Богданова, Виктор Величков,
Лидия Бербенкова, Венетка Ночева

Графичен дизайн: Христо Христов

Технически сътрудник: Цветанка Колева

ISSN 1314-0388

Адрес на редакцията:

9700 Шумен, ул. “Карел Шкорпил” № 1

Факултет „Артилерия, ПВО и КИС”

Тел. (054) 801040

E-mail: artilerijski_pregled@abv.bg

Отпечатано в Централна военна картографска база
гр. Троян

ПРАЗНИК

А
П

На 4 декември 2007 г. - денят, в който светата Православна църква в нашата страна чества паметта на св. великомъченица Варвара, в шуменския храм "Св. Три Светители" беше тържествено отслужена света Божествена архиерейска Литургия от Негово Високопреосвещенство Варненския и Великопреславски митрополит д-р Кирил. В съслужение с митрополит Кирил бяха седем свещеници от град Шумен и други градове на епархията, в т.ч. Архиерейският наместник на Шуменска духовна околия ставрофорен свещеноиконом Димитър Стойков, както и двама дякони от гр. Варна. Специално за празника митрополит Кирил донесе за поклонение частица от мощите на света великомъченица Варвара.

Светицата се почита като закрилница на артилеристите както в Българската армия, така и в армиите на ред други страни с християнски традиции.

Денят на св. Варвара бе празнуван тържествено във Факултет "Артилерия, противовъздушна отбрана и комуникационни и информационни системи", Център за военна подготовка и логистично осигуряване и под. 42910 в град Шумен. Ето защо за никого не беше изненада участието в светата Литургия на много офицери, сержанти и войници - артилеристи от града. Всички присъстващи се поклониха пред мощите на светицата.

Непосредствено след светата Литургия, от 11 ч. в района на военния факултет митрополит Кирил заедно с придружаващите го духовници извърши тържествен водосвет, като благослови и поръси със светена вода редиците на артилеристите. Полк. доц. д-р Нелко Ненов, зам.-декан на Факултет "Артилерия, противовъздушна отбрана, комуникационни и информационни системи", прочете реч, в която разказа за историята на празника и за почитанието на св. Варвара от артилеристите в България и по света. Митрополит Кирил приветства артилеристите,

призова над тях Божието благословение и им пожела успехи, здраве и щастие за много години.

Инициативният комитет на факултета, организиращ честването на празника, ежегодно връчва на 4 декември почетна грамота и икона на св. Варвара за изключителни заслуги към развитието и укрепването на българската артилерия на изявен офицер-артилерист. Тази година удостоен с наградата беше генерал-майор от резерва доцент Иван Динев, бивш началник на Висшето военно училище за артилерия и противовъздушна отбрана. След водосвета духовниците уважиха с присъствието си тържественото награждаване на генерал-майор Динев. Наградите бяха връчени от полк. проф. Андреев, заместник-началник на Националния военен университет "В. Левски" по научната част, артилерия, противовъздушна отбрана и комуникационни и информационни системи. Иконата на светицата е изготвена от полк. от резерва Стефан Стефанов. На тържеството присъстваха и удостоените с наградата през 2005 г. и 2006 г. офицери - о.р. полковник доцент Радослав Узунов и о.р. полковник доцент Димитър Йорданов.

След празника от името на факултета полковник Андреев подари за спомен на Негово Високопреосвещенство митрополит Кирил комплект писалки - "духовно въоръжение", и макет на артилерийски лафет с бутилка осмарски пелин вместо оръдие.

Текст и снимки Владислав Митев,
Варненска и Великопреславска митрополия

ЖИТИЕ И СТРАДАНИЕ НА СВЕТА ВЕЛИКОМЪЧЕНИЦА ВАРВАРА

А
П

Икона на св. Варвара в църквата
„Св. Преображение“ в кв. Лозенец, София

дълъг път, като предположил, че след като се завърне, ще му бъде по-лесно да я убеди да приеме неговата повеля. Преди да замине, Диоскор заповядал да построят разкошна баня до намиращата се в градината къпалня, а в банята да направят два прозореца, обърнати на юг.

След като тръгнал на път, Варвара, ползвайки се от свободата да излиза от дома си и безпрепятствено да разговаря с когото си поиска, се сдружила с няколко девичи християнки и чула от тях името на Исуса Христа и Неговото неизказано Божество, за въплъщението Му, за Неговото доброволно страдание и за Неговото възкресение. Тогава момичето твърдо решило да стане християнка и приело светото Кръщение. В същото време според заповедта на Диоскор, продължавал строежът на банята. Варвара успяла да склони работниците да направят и трети прозорец на банята (в чест на Светата Троица). Веднъж, разхождайки се в къпалнята, която била покрита с дялани мраморни плочи, Варва-

През времето на царуването на Максимиан* в Илиопол** живял един богат човек от знатен род на име Диоскор. Жена му починала рано и той положил големи усилия за езическото възпитание на единствената си дъщеря – Варвара. Държал момичето далече от всякакво общество. Когато тя порасла, бащата решил да я омъжи, но Варвара го помолила да не ѝ говори за това. Диоскор се упрекнал, че е възпитал дъщеря си в самота и отдалеченост от хората и решил да я остави да общува свободно с връстничките си. За да даде възможност на дъщеря си да преосмисли решението си по отношение на брака, Диоскор намислил да замине на

* Тук се разбира Максимиан Галерий – зет и съуправител на император Диоклетиан в Източната Римска империя, по-късно – негов приемник от 305 до 311 г.

** Става дума за град Илиопол Финикийски, който се намирал на север от Палестина – в Келесирия. В древността той бил център на култовото почитане на финикийския бог Ваал, но в края на IV век станал средище на християнството. Впоследствие този град постепенно западнал.

А
П

ра се обърнала на изток и начертала с пръста си върху мрамора изображението на Светия кръст, което така ясно се отпечатаало върху камъка, все едно, че го е издълбала с желязо. Освен това в същата баня върху един от камъните се отпечатаала и следата на девическото ѝ стъпало. От това място започнала да извира вода и по-късно тук се извършили много изцеления над тези, които идвали с вяра. И банята с трите прозореца, символически изобразяващи Светата Троица, и мраморният камък до извора с изображението на светия Кръст, и отпечатъкът от стъпалото на света Варвара – всичко това било напълно запазено до времето на Симеон Метафраст, който след свети Йоан Дамаскин е описал страданията на тази света мъченица.

Когато Диоскор узнал за вярата на дъщеря си в Разпнатия, той страшно се разгневил. Затворил я в тъмна стая. Бил я жестоко, но девойката била непреклонна. Шогава ожесточеният баща я отвел при управителя на страната – Максимиан. Управителят дълго увещавал Варвара: "Не погубвай младостта си! Пожъли себе си! Не ме принуждавай да те подложда на мъчения!" Славя моя Бог и съм готова да стана жертва за Неговото име – отговорила твърдо девойката. Максимиан се убедил, че съветите са безполезни и наредил да бият момичето с волски жили. Изтощена от изтезанията, Варвара молела горещо Бога да не допусне тя да бъде разколебана във вярата си. През нощта тъмницата била озарена от чудна светлина. Пред нея се явил самият Исус. Той я гледал с неизразимо благоволение и ѝ казал: "Дерзай и не се бой! Аз наблюдавам твоя подвиг. Ще облека страданията ти. Потърпи докрай и ще получиш вечни блага в Моето царство!" Чудното видение свършило, но изпълнило сърцето на девойката с неизказана радост. На другия ден по тялото ѝ нямало и следа от нанесените рани. Шова разгневило Максимиан и той я подложил на нови мъчения.

Възхитена от подвига на Варвара, една девойка – християнка на име Юлиания, започнала да моли горещо Бога да я дарува със сили, за да се жертва в името на християнската Вяра. Юлиания започнала гръмко да слави истинния Бог и да укорява управителя за неговата жестокост. Веднага я хванали и я подложили на мъчения заедно с Варвара. Укрепени от вярата си, девойките понасяли с търпение всичко и не преставали да се молят: "Боже, който изпитваш сърцата на човеците! Ти знаеш, че Тебе еднически обичаме и Твоите заповеди изпълняваме; че на Тебе се предадохме и на твоята силна десница се надяваме! Не ни оставяй, Господи, но погледни милостиво на нас! Укрепи ни да извършим докрай нашия подвиг, понеже духът е бодър, но плътта е немошна!" Бог изпълнил техните молитви. Максимиан, като видял, че най-тежките мъчения не заставят Варвара и Юлиания да се отрекат от Христа, осъдил и двете на смърт. Сам Диоскор със собствената си ръка изпълнил смъртната присъда над дъщеря си, но още същия ден Диоскор и Максимиан били постигнати от Божия гняв. Те били поразени от мълния, която изгорила телата им и ги превърнала в пепел. Телата на Варвара и Юлиания били взети и погребани от един благочестив човек на име Галентиан. Над гроба им той построил храм. В този храм вярващите намирали изцеление от своите болести и недъзи.

СВЕТА ВЕЛИКОМЪЧЕНИЦА ВАРВАРА – ПОКРОВИТЕЛ НА АРТИЛЕРИСТИТЕ В ХРИСТИЯНСКИЯ СВЯТ

Полк. доц. д-р Нелко Ненов

Всяка година на 4 декември артилеристите в армиите на редица християнски държави почитат своя патрон - света великомъченица Варвара. Традицията води своето начало от XIV век, във връзка с навлизането на огнестрелната артилерия в армиите на европейските страни. В началния период на своето развитие огнестрелната артилерия е много далече от съвършенството. Често явление при изстрел е пръскането на телата на първите артилерийските оръдия. В такива случаи артилеристите търсели упование и закрила при подобни нещастия от св. Варвара - покровителка на мълниите и гръмотевиците. С течение на времето, с усъвършенстване на материалната част артилеристите придобиват увереността, че винаги се намират под защитата на св. Варвара. Ето защо в зората на артилерията древните артилеристи, отправяйки своите молитви към св. Варвара и уповавайки се на нея, я приели за свой покровител.

В наше време и православната, и католическата християнска църква честват св. Варвара на 4 (17) декември. Празникът се отбелязва в Гърция, Русия, Украйна, Испания, Германия, Франция, Чехия, САЩ и редица други християнски страни.

В България бе отбелязан за първи път от артилеристите от гр. Шумен през 2005 г. с благословията на Негово Високопреосвещенство Варненски и Великопреславски митрополит Кирил.

Света Варвара е живяла по времето на римския император Максимиан в гр. Илиопол Финикийски през трети век след Христа. Заради вярата си в Бога тя претърпяла мъченическа смърт от ръката на собствения си баща.

Блажената ѝ кончина се отнася към 306 г. След смъртта ѝ мощите ѝ били пренесени от Византия в Русия – в Киев, по времето, когато след приемане на християнството руските царе се намирали в особено близки и приятелски отношения с гръцките царе и взимали за свои съпруги техните сестри и дъщери. Именно по това време Киев получил от Византия като безценен дар целебните мощи на света великомъченица Варвара, както за това се споменава в сказанието, написано в 1670 г. от игумена на Киевския Михайловски златоверхов манастир йеромонах Теодосий Сафонович. Първата съпруга на великия киевски княз Светополк Изяславич, който приел в свето кръщение името Михаил, била

гръцката царица Варвара – дъщеря на византийския император Алексий Комнин, царувал от 1081 до 1118 г. През този период България е под византийска власт, т.е. Византия има обща граница с Русия. Преди да замине от Цариград в Русия, царската дъщеря помолила своя баща да ѝ даде мощите на светата великомъченица Варвара. Тя ги донесла със себе си в Киев. Нейният мъж, великият княз Михаил, построил в 1108 г. в Киев каменна църква в чест на своя закрилник архистратиг Михаил и тържествено положил в нея светите мощи на великомъченицата. От 1847 г. мощите били положени в позлатен сребърен ковчег, където почиват и досега. По-късно части от светите мощи се изнасят в различни страни. На Атон в Света гора също има няколко частици от тях. Една малка частица се намира и в България, в софийската църква “Свето Преображение” в кв. Лозенец.

През многовековната ни история от покръстването на българите през 865 г. от св. княз Борис–Михаил до наши дни българската държавност винаги се е крепяла на два основни стожера – Българската армия и Българската православна църква.

И църквата, и армията са обществени институции, които по презумпция следва да бъдат надпартийни и неполитизирани. Но неучастието в политическия живот не означава изолиране от решенията по съдбоносните въпроси, свързани с миналото, настоящето и бъдещето на нашата държава, на нашето общество и всеки един член на това общество взема участие в решението на тези проблеми, изхождайки от определен базис, от определен миروглед и нравствени принципи. Независимо, че армията е държавна институция, а църквата е отделена от държавата, любовта към Родината, патриотичният дълг, готовността за саможертва в името на Отечеството винаги са били тези нравствени принципи, на които се основава армията, които винаги е изповядвала и църквата. И за това може да се каже така – армията е държавната институция, призвана да пази държавата, да я отбранява, а по време на война – да защити и спаси тази държава. Църквата също е призвана да пази нравственото здраве на обществото, което означава и здравето на държавата. Църквата е длъжна да възпитава хората в чувство на любов един към друг, но и в същото време - на готовност за саможертва в името на отечеството.

Българската православна църква е институцията, която изиграва съществена роля при определяне на духовно-нравствените идеали и историческия път на развитие на страната ни през многовековното ѝ съществуване. През периода от 1944 г. до 1989 г., поради атеистичния курс на идеологията на комунистическата държава, у съвременното поколение българи се осъществи духовно-идеен разрыв с традициите на нашите предци. Много от младите не са на ясно как са живели, в какво са вярвали нашите деди и прадеди.

През последните 17 години картината започна да се променя. Все повече българи се стремят да търсят пътя към вярата или дори се опитват само да разберат истината за вярата на нашите деди. Този процес намери своето отражение и в такава важна държавна институция като армията.

Направено бе немалко. Почти няма армейски или национален празник без официалното присъствие и активното участие на представители на църквата.

В тази връзка е необходимо ние като военнослужещи да задълбочим познанията си в направление на духовните традиции на Българското войнство, за Православието и ролята на Православната ни църква в историята на България, за дейността на Иисус Христос, света Дева Мария и други християнски светци, за църковните тайнства и обреди, за смисъла на иконите, за църковния календар, за Библията и за храма. Това ще даде възможност на военнослужещите не само да разширят своята култура, но и да бъдат приобщени към християнските добродетели, които да залегнат и в основата на развитието и обогатяването на ценностна им система.

Взирайки се назад във вековете, не може да не се впечатлим от величието на българските владетели и от силата на българската държавност, особено в годините на Първата и Втората българска държава. Голяма заслуга за това има и Светата православна вяра. Тя е тази, която съединява в единно и неделимо цяло всички народности групи, притъпява всички племенни различия, стопява преградите в тяхното духовно общуване и по този начин създава един силен, многочислен и духовно обединен български народ. Най-ярко и красноречиво това обобщава бележитият шуменец митрополит Климент Търновски (Васил Друмев) в словото, произнесено на 13 февруари 1893 г. в съборната черква “Св. Богородица” във Велико Търново: “Но Православието, тази Божествена истина, с която именно просветиха народът ни нашите равноапостоли, направи народа ни питомен, събра го в една целокупност, указа му истинската цел на неговото съществуване, вкорени в него всичките ония велики нравствени качества, които са най-яка основа на истинско и разумно народно съществуване, образува му езикът, като му създаде писменост, книжнина, и по този начин не само отвори път за постоянно умствено и нравствено развитие и усъвършенстване, не само му даде възможност да си извоюва това хубаво Отечество, което се казва с едно общо име България, и да се укрепи в него на вечни времена, но още и да си спечели почетно място в историята на народите, да си осигури трайно бъдеще...”

Ако някой днес попита не е ли това, което се опитваме да възстановим във взаимоотношенията между армия и църква само мимолетно настроение, нещо временно или модно, ние пък от своя страна бихме

задали въпроса: Кой ни съхрани през вековете и през всичките тези размирни времена на войни, на превратности на съдбата, сред толкова много врагове и недоброжелатели и най-вече през тежкото петвековно чуждоверско робство? Отговорът е един – Светата православна вяра. Тя ни пречиства, тя ни вдъхва сили и воля, осветява пътя ни.

Днес е необходимо да бъдем достойни наследници на нашите предци, да вършим добри дела за народа и държавата си с православната вяра в душите.

Защото както тялото без дух е мъртво, тъй и вярата без дела е мъртва.

Вярата, както споменава в своята православна беседа отец Николай Сръбски през 1939 г., е „извор на живот, вярата е храна, вярата е одежда на душата, вярата е здраве, вярата е песен, радост и веселие, вярата е божественият пламък във всеки от нас”.

Ще завърша с думите на Васил Друмев – “ИМА ПРАВОСЛАВИЕ У НАС, ИМА И БЪЛГАРСКИ НАРОД, НЯМА ПРАВОСЛАВИЕ – НЯМА И БЪЛГАРСКИ НАРОД.”

Затова нека пазим православната си вяра, защото и тя ще ни пази и съхрани като народ и нация!

Нека днес, на 4 декември, като православни християни по достойнство да споменем и отдадем почит на света великомъченица Варвара, да се помолим да запази барута ни сух и ни избави от несполуки и нещастия.

Всяка година, от 2005 г. включително, на 4 декември инициативният комитет за честването на празника избира на разширен катедрен съвет при катедра “Организация и управление на тактическите подразделения от Полевата артилерия” измежду няколко номинации носител на почетна грамота и икона на св. Варвара за изключителни заслуги към артилерията. През годините това са офицерите:

- 2005 г. - о.р. полковник доцент Радослав Узунов;
- 2006 г. - о.р. полковник доцент Димитър Йорданов;
- 2007 г. – о.р. генерал-майор доцент Иван Динев.

Почетна грамота

*Икона на Св. Вмчца Варвара,
връчвана за изключителни заслуги към Българската артилерия*

БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА НОСИТЕЛИТЕ НА ПОЧЕТНА ГРАМОТА И ИКОНА НА СВ. ВАРВАРА ЗА ИЗКЛЮЧИТЕЛНИ ЗАСЛУГИ КЪМ РАЗВИТИЕТО И УКРЕПВАНЕТО НА БЪЛГАРСКАТА АРТИЛЕРИЯ

ПОЛКОВНИК ДОЦ. Д-Р РАДОСЛАВ ДИМИТРОВ УЗУНОВ

Полковник Узунув е роден на 26 август 1947 г. гр. Шумен. Средното си образование завършва през 1965 г. в родния си град. От 1965 до 1968 г. е курсант в Народното военно артилерийско училище “Г. Димитров” в Шумен по специалност “Земна артилерия”.

След завършване на военното училище младият офицер започва службата в артилерийския полк в Грудово (дн. Средец). Преминува през длъжностите командир на огневи взвод, командир на батарея и помощник–началник щаб на полка по разузнаването.

През 1974 г. спечелва конкурс и е приет за слушател във Военна академия “Г. С. Раковски” в София. Завършва тригодишния курс на академията през 1977 г. по специалност “Командно-щабна – Ракетни войски и артилерия”. Веднага след това кандидатства и спечелва конкурс за преподавател в катедра “Артилерийска стрелба и управление на огъня” в артилерийското училище в Шумен. След като натрупва преподавателски опит в катедрата, по-късно - през 1985 г. е назначен за заместник–началник на Учебния отдел. От 1982 г. започва работа по дисертационен труд на тема “Бойни действия на Ракетните войски и артилерия на мотострелковата дивизия при водене на бой в обкръжение и излизане от обкръжение”. Защишава успешно дисертацията през 1986 г. Научните му търсения са в сферата на теорията на стрелбата. През 1985 г. работи активно по изследване, свързано с възможностите за

стрелба с право мерене с дистанционен и радиовзривател. Резултатите от това изследване намериха полагащото им се признание, като бяха включени в изискванията на Курса за подготовка на артилерийските подразделения.

Важна роля в кариерата на полк. Узунов като артилерийски офицер играе и участието му в мобилизационната работа. През годините той заема различни мобилизационни длъжности и участва в мобилизации, които се провеждат с мобилизационните артилерийски бригади в Шумен. Последователно е командир на дивизион, заместник-началник щаб и началник на щаба на Смесената артилерийска бригада от състава на Артилерийската дивизия.

През 1990 г. е избран за доцент по научна специалност “Организация и управление на въоръжените сили”.

1992 е годината, през която е избран за заместник-началник на Висшето военно артилерийско училище по учебната и научна част. Цели осем години заема тази отговорна длъжност в един труден за военното образование период. През тези години той е най-важната фигура в екипа на тогавашния началник на училището ген.-м-р Иван Динев.

Най-важните проекти, по които работи полк. Узунов през този период, са: първата институционална акредитация на артилерийското училище през 1998 г., първият прием на цивилни студенти по специалностите “Компютърни системи и технологии” и “Комуникационна техника и технологии”; привеждане на структурата на висшето училище към изискванията на Закона за висшето образование. Това беше реализирано през 1988 г. чрез създаване на два факултета – “Ракетни войски и артилерия” и „Противовъздушна отбрана”.

Наред с административната работа, той продължава активно своето научно развитие и през 1997 г. се обучава в шестмесечен курс „Политика за сигурност и отбрана” към Научен център по национална сигурност на Министерството на отбраната. Автор е на редица публикации по военни науки, проблеми на обучението и възпитанието, автоматизирани системи за управление на огъня на артилерията и др.

С Указ на президента на Република България № 271 от 07.07.2000 г. и Министерска заповед КВ № 1559 от 10.07.2000 г. е назначен за началник на ВВУАПВО „П. Волов”. Длъжността изпълнява до 2002 година, когато напуска Българската армия и преминава в резерва.

Годините, през които е началник на ВВУАПВО „П. Волов”, са години на важни реформи във военно-образователната система. Време, през което за всички става ясно, че редуцирането на военните училища е неизбежно. Въпреки неблагоприятните обстоятелства, полк. Узунов съумява да защити в максимална степен интересите на артилерийската ни алма матер. И когато през 2002 г. е създаден Националният военен университет “В. Левски”, артилерийските структури - факултет “Арти-

лерия, ПВО и КИС” и Учебна база “П. Волов”, в максимална степен запазват кадровия потенциал и традициите на бившето ВВУАПВО „П. Волов”.

Многозначителен е фактът, че през този период полк. Узунов стимулира преподавателите - артилеристи за въвеждане на новостите, свързани с бойното използване на артилерията, както и за подготовката и преминаването на теорията и практиката на нашата артилерия към стандартите в НАТО и самият той активно работи в тази насока.

През 2000 г. под ръководството на полк. Узунов беше създадена Концепция на ВВУАПВО „П. Волов” относно осъществяване на съвместимост на артилерията на Българската армия със стандартите на НАТО. Проведени бяха редица тактически учения с бойни артилерийски стрелби, на които беше експериментиран моделът за управление на бойните действия съгласно натовските процедури. За първи път се използваха предни артилерийски наблюдатели, предложи се вариант на състав и задачи на Тактически оперативен център на ниво артилерийски дивизион. Всичко това беше експериментирано многократно при реални полеви условия, включително и показано пред нашите партньори от НАТО. Започна сериозна работа по разработване на нови регламентиращи документи за българската артилерия. Артилерийското училище се превърна в генератор и водещо звено за издигане престижа на Българската артилерия – най-славния български род войска.

ПОЛКОВНИК ДОЦ. Д-Р ДИМИТЪР КОСТАДИНОВ ЙОРДАНОВ

Полковник Йорданов е роден на 13.10.1927 г. в село Николово, обл. Русе. Завършва Русенската мъжка гимназия през 1948 г. През 1949 г. завършва Школа за запасни офицери в кв. Лозенец – София, след което е командир на взвод в Артилерийското училище в гр. София (създадено през 1948 г. в гр. София и от есента на 1951 г. пребазирано в гр. Шумен). През 1952 г. младият офицер е назначен за преподавател в катедра “Артилерия” на родното артилерийско училище. През 1956 г. завършва пълния приравнителен курс на Артилерийското училище. От 1962 г. до 1965 г. завършва редовно пълния курс на Военна академия „Г.С.Раковски” – София, след което отново е преподавател и старши преподавател по “Артилерийска стрелба” в Артилерийското училище в Шумен. През 1974 г. м-р Йорданов е първият в Артилерийското училище в Шумен кандидат на военните науки, а от 1977 г. е първият хабилитиран преподавател по същите науки.

Петнадесет години - от 1974 г. до 1989 г. е ръководител на катедра “Артилерийска стрелба и управление на огъня”. През този дълъг период като преподавател и началник на катедра е обучил и възпитал десетки поколения артилерийски кадри, част от които заемат впоследствие

отговорни постове във военната и държавна йерархия. Негови възпитаници са генералите Марин, Фотев, Динев, Златилов и Главев.

Благодарение на неговите усилия в бившето артилерийско училище се проправи път на преподаватели и научни сътрудници към повишаване на научната квалификация и получаване на по-високи научни звания и степени.

Безспорно негова е заслугата за създаването на безценната учебно-материална база за обучение на артилерийските специалисти в нашата армия. Това са уникалният по своите мащаби и възможности Артилерийско-стрелков комплекс, построен през 1977 г., и Артилерийският полигон “Марково” – четвърти по големина в България, построен през 1974 г.

Полк. Йорданов е човекът, който постави обучението по артилерия на научна основа. От 1957 г. до 1989 г. той ръководи колективи и участва в разработване на основните учебници, учебни пособия и регламентиращи документи за нашата артилерия. През 1968 г. започва подготовката и издаването на първия в България учебник по стрелба и управление на огъня. През 1984–1985 г. благодарение на усилията на началника на катедрата се въвежда компютърна техника и се създава първият компютърен клас за обучение по артилерийска стрелба.

ГЕНЕРАЛ-МАЙОР ДОЦ. Д-Р ИВАН АНГЕЛОВ ДИНЕВ

Генерал-майор Динев е роден на 11 май 1942 г. в гр. Шумен. Средното си образование завършва в Природо-математическа гимназия “Нанчо Попович” в родния си град. От 1960 до 1965 г. учи във втория висш петгодишен курс на Висшето народно военно артилерийско училище в Шумен, което завършва с военна специалност „Земна артилерия” и гражданска специалност „Инженер по радиоелектроника”. Во-

енната служба започва като командир на взвод в мотострелковия полк в Мичурин (дн. Царево), където е от 1965 до 1967 г. След това служи шест години в ракетните войски като помощник-началник щаб по разузнаването, топогеодезическата и метеорологичната подготовка в Ракетния дивизион в Грудово (дн. Средец). От 1973 г. е преподавател в катедра “Артилерийска стрелба и управление на огъня” в родното артилерийско училище. През периода 1979-1982 г. завършва Военна академия “Г. С. Раковски” в София. През 1988 г. защитава докторска дисертация, а от 1991 г. е избран за доцент по научна специалност “Организация и управление на въоръжените сили”. В периода 1983-1988 г. е последователно методист и заместник-началник на Учебния отдел на военното училище. От 1988 до 1992 г. е началник на катедра “Артилерийска стрелба и управление на огъня”.

Осем години е началник на артилерийската ни алма матер – от 1992 до 2000 г. Важно е да отбележим, че той е първият началник на висше военно училище в България, който е хабилитирано лице – нещо, което представлява сериозен пробив в сравнително консервативната военна йерархия.

През периода, в който е началник на артилерийското училище, се стреми да бъде смел, новатор и дори революционер в инициативите, които сам генерира. И това му отрежда подобаващо място в историята на Българската артилерия.

През този период шуменското артилерийско училище е, без съмнение, водещото военно учебно заведение в страната ни. То е първото не само измежду военните, но и между висшите технически училища, което получава официална акредитация още през 1998 г. - инициатива, осъществена под ръководството на Британския съвет.

Училището е водеща институция в армията по отношение на научните и научноприложните изследвания. В периода 1985-1989 г. гене-

рал-майор Динев е ръководител на колектив от нашето училище, който разработва първата автоматизирана система за управление на огъня на артилерията “Искра”. Системата е приета на въоръжение в Българската армия, премина през пълни полеви изпитания и е утвърдена за приемане на въоръжение в артилерията на всички армии на Варшавския договор, в който тогава членуваме.

Ген.-м-р Динев осъществява своята идея артилерийското училище да демонстрира собствен щанд на военното изложение „Хемус” в Пловдив с продукция от тренажори, симулатори и специализирана военна техника, проектирана и разработена от колективи на артилерийското училище.

По негова инициатива се осъществяват такива смели инициативи, като приемането на девойки за курсантки и приемане на цивилни студенти за обучение в училището през 1996 г.

През 1999 г. – пет години преди да станем пълноправен член на НАТО, в Артилерийското училище в Шумен се проведе първият семинар на комитета на НАТО по противовъздушна отбрана извън страна - членка на пакта.

Една от важните инициативи на ген.-м-р Динев, с изключителна стойност и за гр. Шумен, е създаването на първата телевизия в града ни. Това бе един съвместен проект между община Шумен и Военното училище, реализиран през 1995 г. с пълното съдействие на високоподготвените експерти и технически кадри на артилерийското училище. Това е тази телевизия, която през 2002 г. даде старта и на друг проект - Военния телевизионен канал. Днес това са две утвърдени електронни медии, които се радват на изключителна популярност.

Друга безспорна заслуга на ген.-м-р Динев са неговите усилия за привличане на чуждестранни обучаеми в нашето артилерийско училище. През периода, през който той бе началник, в училището се обучават гръцки, румънски, йеменски курсанти и офицери, има обучаеми от Ботсуана, Шри Ланка и Заир.

Ако трябва да опишем с няколко думи личността на ген.-м-р Динев, трябва да кажем – инициативен, предприемчив, настойчив, решителен, енергичен, действен, полезен, дори и днес като офицер от резерва. Генералът, който ще остане в историята като един от строителите на съвременната българска артилерия.

ПРИВЕТСТВИЕ НА НЕГОВО ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНСТВО МИТРОПОЛИТ КИРИЛ ВАРНЕНСКИ И ВЕЛИКОПРЕСЛАВСКИ

Уважаеми офицери, сержанти, курсанти, възлюбени в Господа братя и сестри!

От все сърце Ви поздравявам с празника на св. великомъченица Варвара и Деня на артилеристите и Ви желая Божието благословение!

Ние чухме достатъчно много за днешния празник, но аз искам да напомня, че подобен пример има и в нашата история. Свети цар Борис - нашият покръстител, излезе от манастира, за да вземе отново меча и да предотврати връщането на българите към езичеството, както искаше да направи неговият син Владимир. И той го свали от престола и постави във Велики Преслав своя син Симеон, който наистина стана велик, защото продължи великото дело на своя баща - да строи църкви и манастири, с които „огради своята държава”, както се казва още в житието на св. цар Борис. И затова именно България беше велика - разбира се, заедно с армията, както беше казано, защото църквата процъфтяваше и имаше единство между държава и църква.

По време на атеистичния период изкуствено беше разделена църквата от държавата, което може да се каже, че е добро по отношение на

управлението. Но по отношение на същността на Църквата - никой не може да я разделя и тя не е разделена! Защото всички православни християни, независимо какво служение те изпълняват, каква професия имат, къде работят, какво правят, как се трудят - те са членове на едната света, апостолска, съборна, Христова църква, заедно с духовенството.

Именно затова са нужни тези два стълба на българщината, на българската държавност - расото и шинелът, благодарение на които съществува България и ще продължава да съществува. Защото ако Православната църква стои на молитвена вахта, Българската армия все още има защо да стои на бойна вахта. Тези неща се допълват.

И аз искам да кажа, че православната вяра не иска да ни направи еднакви, защото различни ни създава Господ Бог - и обърнете внимание - такова е величието на Божието творение - от началото на самото творение до края на света нито една личност няма да се повтори! Толкова голямо е разнообразието на човешката личност. Даже близнаците, които външно ние трудно можем да различим, и те си имат своя индивидуалност. И Господ иска от нас да я запазим, както трябва да я запазим и сега, когато сме пълноправни членове на Европейския съюз. Именно с тази наша духовност, култура и история ние ще обогатим отново Европа както преди 1100 години, и даже повече. Защото и днес се призна още една азбука - кирилицата.

Ние имаме какво да отстояваме и трябва да го правим като православни християни. Но Православието прави човека да се чувства общ с всички. Това е неговото величие в днешното съвремие, защото апостол Павел казва: „Няма вече юдеин и елин, а всички са едно в Христа.” В такъв смисъл няма руснак, няма българин, няма сърбин, няма грък, а ние сме едно в името на Христа. Именно в този смисъл ние трябва да градим своето единство - във вярата си в Бога.

Защото вярващият в Бога, даже да го наречем Аллах, той има Божий страх и има повече сили да отстоява доброто и да се бори със злото. Той търси Божията помощ и Господ ще му я окаже. А когато ние не търсим Бога, не сме вярващи и смятаме, че над нас няма такава висша сила - ето докъде достигаме: до обезценяване на ценностите, до неуважение към институциите и до принижаване на човешкия живот до едно стоене пред телевизора. Ние даже не се стараем да се потрудим, за да отслабнем, а използваме най-различни диети и някои уреди, които работят вместо нас. Трябва да осъзнаем това, че за съжаление, в някои отношения съвременната цивилизация ни обезличава. И трябва да я ползваме само така, че да запазим своята ценност като личности.

И така, още веднъж от все сърце ви поздравявам с празника на артилерията и нека всемогъщият Господ Бог по молитвите на света великомъченица Варвара да ви дарява здраве, радост и щастие - за много и много години!

ИСТОРИЯ НА АРТИЛЕРИЯТА

РУСКАТА АРТИЛЕРИЯ ПО ВРЕМЕ НА РУСКО-ТУРСКАТА ВОЙНА 1877 – 1878 Г.

подп. Антон Ангелов

Организация и състав

Артилерията на руската армия в навечерието на Руско-турската освободителна война от 1878 г. се разделя на **полева, крепостна и обсадна**. **Полевата** артилерия от своя страна се подразделя на **пеша** и **конна**. В **конната** артилерия всеки войник има собствен кон, а в **пешата** артилеристите се придвижват заедно с оръдието, като понякога сядат на лафета или на зарядната ракла. Различно е и тактическото им предназначение - **пешата** артилерия като правило е подчинена на командирите на пехотни дивизии и е предназначена за огнева поддръжка на бойните действия на пехотата, докато **конната** артилерия се придава на кавалерийските дивизии. Съставът и числеността на руската артилерия са дадени в таблица 1.

Към 1 ноември 1876 г. **пешата артилерия** се състои от 48 артилерийски бригади, които влизат в състава на пехотните, гвардейските и гренадирските дивизии (по 6 батареи или 48 оръдия във всяка), а така също Първа бригада (в състав четири батареи), Втора бригада (в състав три батареи), Туркестанска бригада, Източносибирска бригада (в състав три батареи) и Западносибирска пеша батарея. Всичко руската армия разполага с 299 батареи с общо 2392 оръдия¹.

В пешата артилерийска бригада има 1730 военнослужещи, от тях 1494 строеви сержанти и войници и 1116 коня².

Всяка пеша батарея се състои от 8 батареи по щат, утвърден в 1871 г., но по финансови съображения всички бригади са в състав от 6 батареи. На въоръжение в първа, втора и трета батарея от пешите бригади са били 9-фунтови (батарейни) оръдия, а в четвърта, пета и шеста – 4-фунтови (леки) бронзови нарезни оръдия със задно пълнене, образец 1867 г. Непосредствено преди мобилизацията от шестите батареи са взети роторните картечници “Гатлинг” като “малко полезни за война” и

¹ Прищепа, С. В., А. Б. Широкопад, Русская артиллерия в Русско-турецкой войне 1877-78 г., “Сержант”, № 11, с.с. 19-26, 1996.

² Пак там.

на тяхно място са дадени 4-фунтови оръдия³, както в другите леки батареи (по време на войната в Действащата армия е имало на въоръжение само една батарея, въоръжена с 6-цевни 10,66-mm роторни картечници). Четвърта, пета и шеста батарея от състава на гвардейските артилерийски бригади, мобилизирани в хода на войната (юли 1877 г.), са въоръжени само с 9-фунтови оръдия⁴.

Бригадите, придадени на пехотните дивизии от Кавказкия военен окръг, имат на въоръжение и 3-фунтови планински оръдия: в 39-а и 41-ва артилерийска бригада във всичките 6 батареи, а в 20-а и 21-ва бригада само в 3-а и 6-а батарея⁵. След началото на мобилизацията в Действащата армия са сформирани още две самостоятелни планински батареи.

Всяка батарея се разделя на две полубатареи, които от своя страна се разделят на два двуръдейни взвода. Общо в батареята има 6 оръдия. В логистично отношение батареите са самостоятелни войскове единици, което им позволява продължително време да действат извън състава на своите бригади.

Обозът на полевата батарея се състои от: три четириколесни каруци за превозване на походната ковачница, запаса от подкови, гвоздеи, инструменти, принадлежности и други; две интендантски каруци, една четириколесна и една двуколесна; една конна линейка; една двуколесна повозка за командира на батареята, в която се превозват паричният ковчег, канцеларията и писарят на батареята; една за офицерския багаж. Всяка батарея има в състава си два запасни артилерийски лафета.

Конната артилерия⁶ е в състав от гвардейската конна бригада (6 батареи), 20 конни батареи и една конна планинска в процес на формиране в хода на мобилизацията. Още 21 конни батареи се намирили в състава на казашките войски: лейбгвардейската 6-та Донска казашка батарея, Донски казашки батареи от № 8 до № 14, Кубански от № 1 до № 5, Терски № 1 и № 2, Оренбургски № 1, 2, 5, 6 (още 4 батареи се формирали във военно време), Забайкалски № 1 и № 2.

Всички конни и Донски батареи са в 6-оръдеен състав, а останалите Казашки в мирно време са с 4, а във военно време с 8 оръдия. На въоръжение в конната артилерия са приети 4-фунтовите оръдия, образец 1867 г., както в пешата артилерия. Всичко има 66 конни батареи с 416 оръдия. Те са придадени по две за 14-те армейски кавалерийски дивизии.

³ 10.66-mm картечници "Татлинг" са произведени за първи път през есента на 1861 г. за войските на Северните американски щати. Поради използването на черен барут те давали чести засечки по време на стрелба и били с ниска бойна ефективност.

⁴ Прищепя, С.В., Широкоград, А.Б. Русская артиллерия в Русско-турецкой войне 1877-78 гг., "Сержант", № 11, с.с.19-26, 1996

⁵ Пак там.

⁶ Пак там.

Обсадната артилерия⁷ в мирно време се състои само от материална част и боеприпаси (поставени на дългосрочно съхранение в артилерийските складове) и е в състав от 3 обсадни парка: 1-ви и 2-ри - всеки с по 400 броя 24- и 9-фунтови оръдия, 6- и 8-дюймови мортири, разделени на 12 отделения; и Кавказки (230 оръдия, 10 отделения). Първите две отделения на всеки обсаден парк са предназначени за обкръжаване и първоначално обстрелване на неприятелската крепост, още две се считали за запасни, а останалите - за т.нар. “правилна обсада”. В мирно време кадри за обсадните паркове не се предвиждат. При мобилизация личният състав се набира от кадровите и запасни военнослужещи от крепостната артилерия.

Крепостната артилерия⁸, съгласно щатове от 1876 г., се състои от 50 батальона в четириротен състав (във военно време по 1200 строеви сержанти и войници във всеки), разпределени по 15 крепости. Към 01.07.1878 г. са попълнени по военновременния щат 41 батальона, освен тях съществуват още 10 отделни крепостни роти.

Резервната артилерия, както и останалите резервни войски е предназначена да осигурява тила на Действащата армия и да прикрива тактическите направления, на които не се водят бойни действия. Във военно време резервната армия е в състав 48 осеморъдейни батареи (12 деветфунтови и 36 четирифунтови). Реално към 01.07.1878 г. са сформирани 68 резервни батареи и още 3 са в процес на формиране.

Освен това за непрекъснатото попълване на артилерията на Действащата армия с личен състав, коне и материална част са сформирани и следните части и учреждения⁹:

- преден артилерийски запас в променлив състав, в който трябва да има 10 % от личния състав и 5 % от конете от състава на артилерийските съединения и части на Действащата армия, 10 % от оръдията, 5 % от зарядните ракли и 5 % от хладното и огнестрелно оръжие, намиращо се в Действащата армия;

- склад с огнестрелни боеприпаси;
- подвижна артилерийска работилница;
- подвижна лаборатория за снаряждане на бойни припаси.

⁷ Пак там.

⁸ Пак там.

⁹ Руско-турската освободителна война 1877-1878 /Сборник статии по някои проблеми на войната/, Институт за военна история – ГЩ, Военно издателство, София, 1977, с. 247.

Артилерийска материална част

В началото на 1877 г. на въоръжение в руската армия се намират т.нар. оръдия образец 1867 г. Названието “образец 1867 г.” не означава, че оръдието е прието на въоръжение през 1867 г, а че е оръдие, чийто канал на ствола е образец от 1867 г. Тези оръдия постъпват на въоръжение в периода 1864-1877 г. Терминът “оръдие образец 1867 г.” въобще не съществува по това време. Това са оръдия със задно пълнене или оръдия “пруски образец”. В началото на 1877 г. от Германия в Русия започват да внасят оръдия с нов тип канал на тялото, наречени оръдия “с нова конструкция”, а старите - оръдия с “предна (стара) конструкция”. През декември 1877 г. излиза заповед по артилерията, съгласно която оръдията с канал “предна конструкция” е заповядано да се наричат оръдия “образец 1867 г.”, а тези с “нова конструкция” – оръдия “образец 1877 г.”.

Принципното различие на каналите на двете оръдия се състои в това, че първите са предназначени за стрелба със снаряди с оловна обвивка, а вторите – за стрелба със снаряди с два медни водещи пояса.

Оръдията от тези два образца имат затвори с цилиндрично-призматичен клин. Единственото изключение са няколко броя брегови оръдия “образец 1867 г.”, които са калибър 8- и 9-дюйма (203- и 229-mm), произведени от Пермския оръдеен завод с витлови затвори от системата „Трел - Де Боле” поради това, че заводът дълго време не може да усвои производството на клинови цилиндрично-призматични затвори на Круп.

Фирмата на Алфред Круп произвежда първите стоманени отлети оръдейни тела през 1851 г. Те са качествен скок в развитието на артилерията. Русия поръчва първите 400 броя 4-фунтови и 250 броя 9-фунтови оръдия “образец 1867 г.” през 1863 г. Оръдията са произведени в периода 1863-1867 г. По това време с предоставена технологична документация от фирмата “Круп” са произведени стоманени 4-фунтови оръдия от Пермския и Князмихайловски оръдеен завод (през 1864 г.). Качеството им е лошо и много често оръдейните тела се пръскат по време на изпитателните стрелби.

*9-фунтово руско стоманено оръдие (клб. 107 mm),
Военноисторически музей*

Паралелно със стоманените оръдия през 1866 г. са проведени изпитания с 9-фунтови и 4-фунтови бронзови оръдия “образец 1867 г.” с отлети тела в Санкт Петербургския арсенал. Двете оръдия успешно издържат полигонните изпитания и Военното министерство решава да снабди армията с тези бронзови полеви оръдия. Военноморският флот приема на въоръжение аналогичните стоманени оръдия.

Каналът, балистиката, габаритните размери и масата на двете оръдия са почти еднакви. Естествено, живучестта им е различна. Режимът на огъня на стоманеното оръдие е по-висок от това на бронзовото. В Българската армия след Освобождението са приети наименованията “недалекобойно” за обр. 1867 г. и “далекобойно” за обр. 1877 г.

В началото телата на 4- и 9-фунтовите оръдия “образец 1867 г.” се поставят на дървен лафет. През 1865 г. за 4-фунтовите оръдия е приет

3-фунтово планинско руско бронзово оръдие M1867
(кал. 76,2-мм), Военноисторически музей

на въоръжение стоманен лафет от системата на полковник Фишер. Този лафет има горен стан, въртящ се на вертикална цапфа на долния стан, благодарение на което оръдието е с хоризонтален обстрел от 10 градуса, без да е необходимо завъртането на долния стан. През декември 1868 г. за 9-фунтовите оръдия е приет стоманен лафет “Фишер” от обик-

новен тип, т.е. липсва горен стан и хоризонталното насочване на оръдието се осъществява със завъртане на целия лафет. По образец на този лафет от 1873 г. започва изготвянето и на лафети за 4-фунтовите оръдия, така че оръдията с горен стан не намират голямо приложение в руската артилерия.

Всички полски полеви оръдия, както пеши, така и конни, се теглят от шест коня. Към оръдието е приет на въоръжение дървен предник “образец 1845 г.”. Двуколесните зарядни ракли се теглят от три коня. По време на марш на трудните участъци се запрягат още два коня на прицеп след първите три. Масата на зарядната ракла заедно с боеприпасите е била около 1476 kg, а габаритната дължина около 4 m. През 1874 г. е била приета на въоръжение 4-колесната зарядна ракла “система полковник Енгелхарт”. Новата зарядна ракла се състои от предник и заден ход, преправен от двуколесна зарядна ракла. Тя се тегли от четири коня. Масата на 4-колесната зарядна ракла с 56 4-фунтови изстрели

без прислугата е 2393 kg, а с 36 9-фунтови изстрели без прислуга – 2130 kg. Конната артилерия е с облекчена материална част, тъй като съгласно уставите, в боя тя трябва да не изостава от конниците, а понякога дори и да ги изпреварва.

През 1878 г. е прието на въоръжение специално конно оръдие “образец 1877 г.”, но то не е въведено масово в руската армия.

Стандартното 4-фунтово оръдие “образец 1867 г.” е било достатъчно леко (под 1200 kg) и то е въведено на въоръжение в конницата без изменения, като на лафета липсват седалки за сядане на номерата от разчета, тъй като те яздят коне. В края на 60-те години на миналия век руската планинска артилерия е въоръжена с оръдия за настилна стрелба (10-фунтови оръдия) и мортири за навесна стрелба (със стръмна траектория) с калибър от 6 фунта до 1 пуд (16 kg). Въвеждането на нарезни оръдия със задно пълнене води по това време до отказ от мортирите с предно пълнене. Поради тази причина в планинските артилерийски батареи остават на въоръжение само 3-фунтовите планински бронзови оръдия “образец 1867 г.” с максимален ъгъл на възвишение само 15 градуса, което налага при стрелба в планинско-гориста местност бойната ос заедно с колелата да бъде на по-високо ниво спрямо задната част на хобота на лафета. Планинските 3-фунтови оръдия са със стоманен лафет “система Фишер” и разглобяем предник от 10-фунтовото оръдие. Те могат да се използват във возилен строй, теглени от два коня, или с разглобен предник и лафет на самари с помощта на три коня. Боеприпасите винаги са превозвани със самари.

В обсадните паркове¹⁰ към 1 януари 1877 г. има на въоръжение 24-фунтови бронзови оръдия (къси – с дължина на тялото 14 калибъра, и дълги – с дължина 21 калибъра) “образец 1867 г.”, бдюймови бронзови (медни) мортири “образец 1867 г.”, а също така гладкостволни бронзови мортири с маса на гюлетата 8 и 32 kg. В състава на обсадните паркове са включени и 9-фунтови оръдия “образец 1867 г.”. През 1877 г. в обсадните

4-фунтово бронзово оръдие М1867(клб. 87-мм)
в експозицията “Плевенска епопея 1877 г.”

¹⁰ Прищепа, С.В., Широкоград, А.Б. Русская артиллерия в русско-турецкой войне 1877-78гг., “Сержант”, №11, с.с.19-26, 1996

паркове започват да постъпват на въоръжение и новите 6-дюймови оръдия и 8-дюймови обсадни мортири “образец 1867 г.”.

Артилерията на сухопътните крепости разполага с няколко десетки типа нарезни оръдия “образец 1867 г.”, нарезни оръдия с предно зареждане и гладкостволни оръдия. Най-мощните оръдия на сухопътните крепости са 8-дюймовите стоманени оръдия и 6-дюймовите бронзови мортири. Тактико-техническите данни на артилерийските системи са посочени в таблица 4.

Бреговата артилерия¹¹ е въоръжена основно с 8-, 9- и 11-дюймови

6- и 8-дюймови мортири (клб. 152- и 203-мм),
стоманени и бронзови, Военноисторически музей

оръдия и мортири. 11-дюймовите оръдия и 9-дюймовите мортири успешно поразяват всички видове европейски броненосци по това време. По-голямата част от полевата артилерия на руската армия е в състава на Дунавската армия (802 оръдия). В Кавказката армия се намират 120 поледи оръдия, а в състава на двата корпуса, които охраняват северното крайбрежие на Черно море, още 216 оръдия. За

състава на бреговата артилерия на Черно море виж таблица 6.

Бойни припаси

От 1876 г. на въоръжение в полевата артилерия има три вида снаряди: обикновена граната с ударна запалка (взривател), картечна граната с дистанционна запалка (шрапнел) и картеч. Понякога поради наличието на запаси в складовете на руската армия част от батареите имат в боекомплекта гюлета, вместо обикновени гранати, а някои от картечните гранати са комплектувани с ударна запалка.

Обикновената граната (снаряд) е най-успешна при разрушаването на каменни или дървени постройки, стени и защитни съоръжения. Има добро действие по открито разположени войски, но на дистанция до 1900 m. На по-големите разстояния гранатата попада в земята и се взривява, като нанася малки поражения. Войските, разположени зад гънките на местността, са надеждно прикрити от пораженията на обикновената граната. Дълбочината на разсейване на осколките е не повече

¹¹ Пак там.

от 20 m, като техният брой не превишава 30. За унищожаването на землените укрепления този снаряд се оказва неефективен поради малкото количество на разривния заряд.

Гюлетата са другият наличен в руската армия артилерийски боеприпас. Вътре в тялото на артилерийската система зад гюлетата е поставяно дървено уплътнение с вдлъбнатина. След излитането им от дулния срез те летят самостоятелно. Използването на гюлетата цели да възстанови способността на нарезните оръдия за рикошетна стрелба, която е много ефективна при гладкостволната артилерия. Естествено, това рядко се получава, тъй като или гюлето потъва в земята, или излита под много голям ъгъл, като нанася на противника само случайни поражения. От 1876 г. гюлета не се произвеждат. В хода на войната на участъците със слаби бойни действия са изстрелвани станалите вече неефективни гюлета.

Артилерийски боеприпаси за недалекобойни оръдия М1867, експозиция "Плевенска епопея 1877 г."

Картечната граната (шрапнел) е комплектувана с дистанционна запалка и поражява ефективно пехотата, разположена на открито. Много слабо е действието ѝ, когато пехотата е укрита във фортификационни съоръжения (траншеи и окопи). Снаряжението ѝ се състои от разривен заряд и залети със сяр оловни сачми с диаметър 12,7-mm (от 70 до 220 броя в зависимост от калибъра на снаряда). Ефективността на шрапнелите се ограничава от малкото време на закъснение на дистанционната запалка (8 секунди), затова се стреля на дистанции до 1700 m. Запалки със закъснение 10 и 15 секунди се използват във войната значително по-рядко. Малката крайна скорост на снаряда не осигурява достатъчна пробивна и поражяваща способност на големи дистанции на шрапнелните сачми. Въпреки всичко този тип снаряд е най-използваният в хода на бойните действия.

Картечът в зависимост от калибъра се състои от 48 до 108 оловни сачми, поставени в платнена торбичка пред барутния заряд. Пределната далечина на стрелбата за него не превишава 450 m, той се използва за непосредствена отбрана на артилерийските батареи при атакуването им от пехотата.

Броят на изстрелите в предника при различните видове оръдия е различен (виж таблица 2). Със зарядни ракли “нова система” към началото на войната са осигурени само 39 9-фунтови и 68 4-фунтови батареи. Освен в предниците и зарядните ракли, снарядите се превозват и в специални гнезда на лафетите, включително и на запасните лафети. В планинската артилерия се използват самари, които са по два на кон и побират общо 14 изстрела.

В хода на бойните действия, особено при придвижване в планинско-гориста местност, 4-колесните зарядни ракли се оказват слабо маневрени, поради това възникват различни импровизации. По предложение на генерал граф Шувалов във 2-ра, 4-та и 5-а батарея на 1-ва лейбгвардейска артилерийска бригада са снети задните оси на зарядните ракли и техните предници са преправени с повече гнезда. Така всички изстрели се събират само в предника. При това положение вместо 12-зарядни ракли в батареята се използват същото количество предници от тях, но с по 33 изстрела във всеки. По този начин батареиният боекомплект е от 532 изстрела. Така батареите могат да се придвижват успешно в планините, а при затруднения се прибегва към помощ от пехотата.

Наситеността на пехотните части с оръдия е в пропорция на 1000 щика (пехотинци) по 4 оръдия (по 2 оръдия на батальон от състава на пехотната дивизия), а в кавалерията на 1000 саби (2 кавалерийски полка) – от 4 до 6 оръдия, което се счита за напълно достатъчно.

Преди преминаването на Стара планина генерал Гурко в своя заповед¹² от 10.12.1887 г. нарежда в артилерията от състава на неговия отряд при настъплението към София да има само по 4 оръдия в батарея, а всички останали от обоза на батареята да бъдат оставени в Орхание (Ботевград). Причините за това решение впоследствие са изложени в неговия рапорт до главнокомандващия Дунавската армия под номер 634/3.02.1878 г. В него генералът долага, че при създалите се условия по-голямото количество артилерия не води до усиление на отряда, а обратно. Тъй като при движение в зимни условия по лоши пътища и в планинско-гориста местност артилерията се придвижва с големи трудности и основно с помощта на пехотата. По този начин се забавя движението и изключително се намалява скоростта на маневриране.

¹² Руско-турската освободителна война 1877-1878 /Сборник статии по някои проблеми на войната/, Институт за военна история – ГЩ, Военно издателство, София, 1977, с. 186-187.

Вследствие загубите, понесени от пехотата (бойни и други), по това време в батальоните има по 500 строеви войници, а не щатните 930. При това положение на 1000 пехотинци се падат вече по 8 оръдия, които по време на похода трябва да се придвижват основно с усилията на пехотата. По този начин войниците оставали без сили при необходимост от водене на настъпателни бойни действия. Големите загуби на турската артилерия, понесени главно в боевете при Плевен, осигуряват възможност за двойно съкращаване на оръдията в отряда на генерал Гурко, който е сигурен, че преимущество по брой на оръдия винаги ще бъде на руска страна. Това дава възможност да се избера само качествени коне за теглене на по-малкия брой оръдия.

Снабдяването на действащата артилерия с бойни припаси е предвидено да се извършва с помощта на артилерийските паркове, които превозват и необходимия боекомплект патрони за стрелковото оръжие на пехотните дивизии.

В мирно време са формирани 29 артилерийски и 7 конно-артилерийски парка, обединени в 8 паркови бригади (освен парковете в Кавказ и Финландия, които са самостоятелни)¹³. Те служат за формирането на допълнителен брой паркове по време на мобилизацията. Съгласно щатовете, утвърдени през 1875 г. и наречени “нормални”, се полага да има 48 дивизионни летящи паркове (по един на дивизия). Те са в състав пет отделения (две пехотни и три артилерийски), предназначени за осигуряване на пехотната дивизия с нейната артилерийска бригада и придадения казашки полк. Отделно за седемнадесетте кавалерийски дивизии с тяхната артилерия и за седемте стрелкови бригади са създадени летящи паркове (виж таблица 3).

Артилерийска зала в къща-музей
“Великий княз Николай Николаевич”, гр. Пордим

Към началото на войната потребността от нови 4-колесни зарядни ракли не е осигурена, поради това се налага да се формират част от парковете по щатовете от 1867 г. със стари зарядни ракли и обикновени каруци. Такава организация имат конно-артилерийските паркове – номера 4 и 5, а също и подвижните паркове – от номер 10 до 18 и от номер 22 до 24 включително. Останалата част от парковете се формира в

¹³ Пак там, с. 250.

съответствие с новата щатна организация, но със зарядни ракли и каруци “стар образец”. Тези части получават названието “преходна организация образец 1875 г.”. Създадени са 10 лелящи дивизионни парка и 7 отделни подвижни парка (за седемнадесетте пехотни дивизии). В хода на мобилизацията се оказва, че не достигат зарядни ракли дори и от стария образец, поради това за останалите пехотни дивизии се формират подвижни артилерийски паркове с произволен състав, с различен брой каруци и зарядни ракли. Като резултат всяка една дивизия е с различен подвижен боекомплект от патрони за стрелковото оръжие и изстрели за артилерията.

Униформа и снаряжение

Униформата на военнотружещите от пешата артилерия¹⁴ съответства на пехотната, а в конната - на драгунската. Принадлежността към артилерията се обозначава традиционно: пагоните в червен цвят, а яката и нейната обиколка от черно сукно с червени образовки. Околожката на фуражката е черна с червена ивица. Черни са и петлиците на офицерските шинели и костюми. Копчетата са метални с жълт цвят, като в армейската артилерия са гладки, в гренадирската са “избухваща граната” и кръстосани артилерийски стволове, в гвардейската са “двуглав орел” и кръстосани артилерийски стволове. Командирите на артилерийски бригади, ако са със звание полковник, са длъжни да носят шарф от генералски образец дори и при поход.

Униформата на гвардейската артилерия се отличава с наличието на 7 копчета на всеки борд. Униформата на армейската артилерия е само със 7 копчета на шинелите (4 на куртките). По традиция в артилерията са запазени различни звания за “долните чиновне”: *канонир* (равен на

Руски военни униформи

редник от пехотата), *бомбардир* (*ефрейтор*), *фейерверкер* (*подофицер*, *сержант*). Най-старшият в батареята е със звание *фелдфебел* в пешата артилерия и *вахмистър* в конната. Като различие може да се посочи, че бомбардирите-мерачи от 1872 г. са имали на пагоните тясна златиста ивица (нашивка) по средата по дължината на пагона.

¹⁴ Прищепа, С.В., Широкоград, А.Б. Русская артиллерия в Русско-турецкой войне 1877-78 гг., “Сержант”, №11, с.с.19-26, 1996.

Снаряжението в пешата артилерия е както в пехотата, а в конната – по образа на кавалерията, с изключение на ездовите, които и в пешите батареи вместо раници (вещеви торби, мешки) за пренасяне на своите вещи имат платнени торби, завързани на седлото. Въръжението на сержантския и войнишкия състав е със скъсена драгунска шашка “образец 1868 г.”, а в конните батареи - със саби в метални ножници, закачени на поясен портупей. Освен сабя, офицерският състав има и револвер “Смит и Уесън” в кобур на пояския колан с червен кожен револверен шнур. През 1876 г. преди започването на бойните действия с такива револвери са въръжени офицерите от деветнадесет артилерийски бригади и единадесет конни батареи, а останалите продължават да носят гладкоцевните капсулни пистолети.

Строева и тактическа подготовка

Разчетът на всяко оръдие се състои от¹⁵:

- Командир на оръдие (със собствен кон, дори и в пешата артилерия).

- Номера от разчета със следните задължения:

№ 1 – протрива канала на тялото, поставя капсулната втулка в гилзата и произвежда изстрел;

№ 2 – отваря и затваря затвора, работи с мерните прибори и насочва оръдието;

№ 3 – подготвя снаряда, вкарва снаряда и заряда в канала на оръдието и завърта хобота на оръдието при насочване в целта;

№ 4 – дотиква снаряда и заряда;

№ 5 – пренася зарядите и снарядите от предника и зарядната ракла;

№ 6 – изважда зарядите и снарядите от предника.

Три ездови: прицепен, среден и преден, в мирно време батареите с 4-фунтови оръдия са с 4-конна запрежка, т.е. с двама ездови на оръдие.

Разчетът на 9-фунтовото оръдие има и оръдеен № 7, който няма особени задължения и е предназначен за попълване на загубите и за помощ при изпълнение на действия, изискващи големи усилия (повдигане на хобота при закачане на предника, връщане в изходно положение на оръдието след изстрел и други).

При двуколесните зарядни ракли има още един оръдеен номер - “раклен”, който подава заряди и снаряди от раклата, а № 6 носи третата чанта за пренасяне на зарядите от раклата към № 5 от разчета.

Чантите, направени от черна естествена кожа, се носят на лявото рамо под пагона така, че сгънатата длан на отпуснатата ръка да достига до дъното на чантата. Ремъците (въжетата) за теглене на оръдията при

¹⁵ Пак там.

А
П

необходимост се теглят от № 1 и № 3 с дясното рамо и № 2 и № 4 с лявото рамо.

При движението на оръдието се използват два алюра (скорости на движение): в крак, ”ходом” (около 125 крачки в минута или 5,5 km/h) и „рис” (около 300 крачки в минута, или 12,5 km/h). Реалната скорост при движение с променлив алюр е 6-8 km/h. При движение ”ходом” разчетът в пешата артилерия се движи около оръдията със ”свободна крачка”, не в крак. При движение ”рис” на неголямо разстояние (до 200 крачки) разчетът може да се движи около оръдието бегом, но като правило сядат на оръдието - № 1 и № 2 на лафета, № 3, 4 и 5 - на предника, № 6 и № 7 нямат места на оръдието и при движение на по-голямо разстояние в състава на батареята сядат на зарядната ракла. Движението се ръководи от командира на оръдието, зад когото на разстояние две крачки ездачите яздят своите коне от артилерийската запряжка.

Голямо значение при подготовката на артилерията има умението бързо и точно при всякакви условия да се изпълняват завоите и подхождането на запряжката при привеждането на оръдието от походно в бойно положение, което изисква прецизност при действията на разчета и умело ръководство от страна на началниците. Това позволява не толкова да се показват красиви зрелища пред зрителите на маневри и бойни стрелби, но и да се намаляват загубите в бойна обстановка. Например при боевете на 03.07.1877 г. при Никопол¹⁶ 1-ва и 2-ра батарея от 5-а артилерийска бригада под огъня на турските батареи се изнасят на нова огнева позиция, развърщат се и със стрелба чрез право мерене подавят батареите. Пред гледката на този колесен маньовър френски военен наблюдател изпаднал във възторг и започнал да крещи ”Да живее артилерията”. Под прикритието на артилерийския огън на тези батареи пехотата атакува турците и пленява неприятелските оръдия.

Методите за стрелба на полевата артилерия са изменени след превъоръжаването с нарезни оръдия. Все още обаче теорията на стрелбата не е достатъчно разработена и по-голямата част от строевите командири използват старата методика, което се отразява в по-слаба ефективност на огневата подготовка в хода на бойните действия. Отрицателно влияние оказва и прекалената икономия при определяне на годишния лимит от артилерийски изстрели за практически стрелби. На батарея от 8 оръдия се отпускат само 128 изстрела годишно, като от тях само 8 са щатни, а останалите са с пристрелочни снаряди с имитатор на разрива (по-малък от реалния) и личният състав е слабо запознат с реалните

¹⁶ Руско-турската освободителна война 1877-1878 /Сборник статии по някои проблеми на войната/, Институт за военна история – ГЩ, Военно издателство, София, 1977, с. 151-153.

поразяващи възможности на щатните снаряди¹⁷. Голямо затруднение при водене на бойната подготовка представлява натоварването на командирите на батареи с логистични задачи и тилово осигуряване. При подготовката на войниците и сержантите се отделя голямо внимание на ездачите и мерачите. От останалите оръдейни номера се изисква да бъдат взаимозаменяеми, за да могат да се попълват загубите в хода на боя. При тактическата подготовка обаче често се стига до увличане в показната страна на занятията и периодичните проверки, когато едновременно и в такт цялата батарея преминава от походен в боен ред, и от походно в бойно положение при заемането на огневи позиции.

Слабото познаване от старшите началници на възможностите на нарезната артилерия довежда до сериозни загуби при бойните действия на руската армия. Много от тях считат, че артилерията може да стреля само по пехота на открито, когато тя е в сгъстен строй, а стрелбата по стрелковите вериги е безполезна. Поради увеличението на далекобойността и точността на огъня на стрелковото оръжие, е приет неправилният извод, че артилерията не трябва да влиза в сферата на действителния огън на стрелковото оръжие. Отчитайки, че огънят на турската пехота нанася поражения от дистанция 2000 крачки (1400 m), артилерията открива огън от сравнително големи дистанции и е принудена да го прекратява при приближаване на атакуващите, за да не поразява своите на разстояние 500 m от противниковите окопи, когато реално пехотата изпитва най-голяма нужда от огнева поддръжка. Като резултат от това, пехотата атакува вражеските укрепления самостоятелно и понася огромни загуби. Взаимодействието между пехотата и артилерията не е на необходимото равнище. В мирно време тяхната бойна подготовка се провежда практически разделно и в бойна обстановка не е осигурено взаимодействието помежду им. В някои случаи пехотата се стреми възможно най-бързо да се сближи с противника за “истински щиков бой”, като не дава време на артилерията да нанесе съществени загуби на противника (например боят при село Горен Дъбник на 12.10.1877 г.). В други случаи артилерията, неполучила никакви указания и заповеди от пехотните началници, излиза на открити огневи позиции и бива поразявана от вражеския огън на стрелковото оръжие, като в същото време пехотата предприема отстъпление след неуспешна атака (боят на 3-та батарея от 1-ва артилерийска бригада при село Телиш също на 12.10.1877 г.)¹⁸. За състава на артилерията в Дунавската армия виж таблица 5.

¹⁷ Прочко, И. С., История развития артиллерии, Полигон, Санкт Петербург, 1994, с. 384

¹⁸ Руско-турската освободителна война 1877-1878 /Сборник статии по някои проблеми на войната/, Институт за военна история – ГЩ, Военно издателство, София, 1977, с.с. 174-176

Бойни действия на руската артилерия**Форсиране на река Дунав**

Река Дунав винаги е била голямо естествено препятствие за руските войски, преодоляването на което се затруднявало от наличието на турски крепости и бойна речна флотилия (към момента с 22 бронирани канонерки).

При излизането на руските войски на дунавския бряг на 14.04.1877 г. в неговото долно течение заемат позиции батареи от полевата артилерия, които веднага започват престрелки с вражеските кораби. В края на април и в началото на май от Киев и Кроншат са докарани обсадни и брегови оръдия: 8 броя 8,5-дюймови брегови, 4 броя 6-дюймови брегови, 8 броя 24-фунтови оръдия, 2 броя 8-дюймови и 2 броя 6-дюймови мортири.

На 30.04.1877 г. има престрелка с турските кораби. Броненосната корвета “Лютви Джелал” е потопена от огъня на 3-та и 4-та батарея от обсадната артилерия. От 218 души екипаж се спасява само 1 матрос.

6-дюймово бронзово оръдие M1867 (клб. 152-мм)

Този успех на руската артилерия оказва голямо морално въздействие върху двете страни.

По време на форсирането и двете страни съсредоточават своите сили в долното течение на реката, от Никопол до Измаил. Действията на руската артилерия, минните заграждения и атаките на руските парни катери, въоръжени с пръ-

тови мини, фактически парализират турския флот в пристанищата и позволяват на 14-ти армейски корпус на генерал Цимерман¹⁹ (18 000 души и 78 полеве оръдия) на 10.06.1877 г. да форсира Дунава в района на Галац и Браила. Този десант е предназначен за отвлечане на вниманието на турските войски, намиращи се в четириъгълника Русе, Силистра, Варна, Шумен. От 12 до 15 юни всички руски батареи, разположени на левия бряг на реката, водят интензивен огън по турските позиции на десния бряг. Например 2-ра батарея от 11-а артилерийска бригада за 4 дни изразходва по 110 изстрела на оръдие, което представлява почти

¹⁹ Руско-турската освободителна война 1877-1878 /Сборник статии по някои проблеми на войната/, Институт за военна история – ГЩ, Военно издателство, София, 1977, с. 80.

един боекомплект. Турските крепости в Русе и Никопол са обстрелвани от обсадната артилерия не само денем, но и нощем, като при това за пръв път във военната история са използвани прожектори, наричани тогава “електрически фенери”.

На 15.06.1877 г. през нощта основните сили на руската армия, намиращи се срещу Свищов, излизат на дунавския бряг и щателно замаскират пет 9-фунтови батареи (40 оръдия)²⁰. В 2,00 часа на 15.06.1877 г. от румънския бряг тръгват първите пароми и понтони, натоварени с десантиращи войски. В първия ешелон е 2-ра планинска батарея. На един понтон се събират две 3-фунтови планински оръдия, 10 коня и 26 души. При подхода към българския бряг един от понтоните е поразен и потъва заедно с оръдията, при което загиват командирът на батареята подполковник Стрелбицки и двама офицери от батареята. Други два понтона засядат на плитчините около остров Ада в средата на Дунава. От цялата батарея само две оръдия от 4-ти взвод на поручик Лихачов са изнесени на ръце на българския бряг на река Дунав. Те изиграват решаваща роля при отразяване на турската атака, откривайки огън от 400 m по атакуващата пехота. Трябва да отбележим, че в много случаи 3-фунтовите планински оръдия изпълняват ролята на придружаваща артилерия (батальонна и полкова).

Масираното използване на полевата артилерия в хода на преправянето осигурява успешното десантиране на частите от 14-а пехотна дивизия. Към изхода на деня на 15.06.1877 г. на българския бряг са прехвърлени 29 батальона, 16 полеви и 14 планински оръдия. Предсказанията на западните военни специалисти, че при форсирането на река Дунав руската армия ще загуби 20-30 хиляди души, не се потвърждават. Загубите са сравнително малки - 812 души и 2 оръдия.

В състава на разположената край река Дунав обсадна артилерия влиза и т.нар. 8-дюймово леко разглобяемо оръдие. Независимо че оръдието се нарича „леко”, масата му е голяма и се налага да бъде разглобявано на 5 части при транспортиране (затворна част, дулна част, междинна тръба, съединителна гайка и клинов затвор). На 01.08.1877 г. в боевете при Плевен оръдието е сглобено и открива огън по турските позиции²¹. Стрелбата се води с намалени заряди. На царското запитване защо се стреля на малки разстояния, отговорът е - за да се скрие от турците максималната далекобойност на оръдието. Но на практика артилеристите не са уверени в здравината на оръдейното тяло и предполагат, че на пълен заряд то ще се пръсне.

²⁰ Пак там, с. 97-103.

²¹ Прищепа, С.В., Широкоград, А.Б. Русская артиллерия в Русско-турецкой войне 1877-78гг., “Сержант”, №11, с.с.19-26, 1996.

Трагедията при Плевен

Руска 6-дюмова бронзова мортира от оградата на параклис-мавзолей "Св. Георги Победоносец" в Плевен

След форсирането на река Дунав руското настъпление се развива успешно. От 30 юни започва артилерийският обстрел на крепостта при град Никопол и на 4 юли тя пада, без да бъде шурмувана. Тази победа показва значителната роля на артилерията, която напълно подавя турските батареи и осигурява падането на крепостта. Руската армия при Никопол има 92 полски оръдия на българския

бряг и 33 обсадни и 30 полски оръдия на левия бряг на река Дунав. Турците имат в Никопол 113 оръдия.

Командващият Западния отряд на руската армия генерал Криденер не проявява инициативност и след овладяването на Никопол дава 3-дневна почивка на руските войски, вместо да организира овладяването на град Плевен, който е само на 40 километра.

Турските войски под командването на Осман паша (15 000 души и 54 полски оръдия) за 6 денонощия преодоляват 200 км и заемат Плевен, извършвайки ежедневно 33-километрови преходи²². До подхода на Осман паша градът не е имал полски укрепления. За няколко дни турците изграждат фортификационни съоръжения на височините около града, принуждавайки местното население да работи на изкопите. Едва вечерта на 7 юли на подстъпите на Плевен пристигат руските части. На следващия ден в 4,45 часа руската полева артилерия (46 оръдия) започва обстрел на турските позиции. След час руската пехота атакува позициите, но в ожесточен бой тя е отблъсната. Загубите на руската армия са 74 офицери и 2770 сержанти и войници – убити и ранени. Загубите на турската армия са под 2000 души. Руското командване подвежда допълнителни сили и към 17 юли около Плевен има 160 полски оръдия и 24 конни оръдия (срещу оставащите 58 турски)²³. На 18 юли е предпри-

²² Руско-турската освободителна война 1877-1878 /Сборник статии по някои проблеми на войната/, Институт за военна история – ГЩ, Военно издателство, София, 1977, с. 156.

²³ Пак там, с.с. 159-161

ета втората атака на Плевен²⁴. Тя отново е неуспешна, като загубите на руската армия са над 12 000 убити и ранени, докато турските загуби са пет пъти по-малко.

Към 25 август при Плевен са съсредоточени значителни сили²⁵: над 76 000 души пехота, 8 600 конници и 424 оръдия, от тях 20 обсадни (16 бр. 24-фунтови и 4 бр. 6-дюймови оръдия). Турските сили са около 30 000 пехотинци, 1 500 конници и 70 полеви оръдия.

На 30 август в чест на именния ден на руския император се провежда третата атака на Плевен. Тя отново е неуспешна. Руските загуби са 3 генерали, 294 офицери, 12 471 сержанти и войници и около 3 000 румънски военнослужещи. Руската артилерия открива огън далеч от обстрелваните обекти, характеризиращ се с голямо разсейване и слабо огнево въздействие на турската пехота, която успешно отразява атаките.

В началото на септември е взето решение за блокиране на град Плевен. Блокадата се ръководи от генерал Тотлебен. Гарнизонът в града капитулира на 28 ноември, като в плен попадат 10 паши, 2 138 офицери, 41 200 сержанти и войници и 77 оръдия.

Повече от 100 години българските, руските и съветските военни историци пишат в своите трудове за подвизите на героите при Плевен, скривайки срамните поражения

Руска батарея с 4-фунтови бронзови оръдия в Скобелевия парк-музей в Плевен

на руските войски при неуспешните атаки на Плевен. Една от многото причини за тези тактически поражения е неправилното използване на артилерията от руските генерали.

Вероятно е трябвало от самото начало да бъде блокиран Плевен и да се прекъсне линията за логистична поддръжка на гарнизона. В случай на необходимост от шурмуване на фортификационните съоръжения е било необходимо да се предислоцират край Плевен достатъчно количество мортири. В западните крепости на Русия и в крепостта Брест се намират по това време над 200 бр. неизползвани 6-дюймови мортири “образец 1867 г.”. Те са достатъчно мобилни и не е представлявало

²⁴ Прочко, И.С., История развития артиллерии, Полигон, Санкт Петербург, 1994, с.с. 402-406.

²⁵ Пак там, с.с. 406-408.

А
П

трудност да бъдат съсредоточени около Плевен. В състава на Дунавската армия е имало 16 броя 8-дюймови и 36 броя 6-дюймови мортири, но те практически не са използвани в бойните действия. За борба с пехотата и артилерията на противника, намиращи се в дървено-земни укрепления, вместо непригодните полеви оръдия е следвало да се използват дори и ½-пудовите гладкостволни мортири, голямо количество от които е имало в обсадните паркове. Независимо че тяхната далекобойност е само 960 метра, те са можели да се справят със задачата за разрушаване на полевите отбранителни съоръжения. Турците в Плевен нямат мортири и руските мортири със стрелба от закрити огневи позиции могат практически безнаказано да унищожат и разрушат турските укрепления.

След многочасов непрекъснат обстрел успехът на шурмуващите войски би бил гарантиран, особено ако леките планински и полеви оръдия настъпват в бойните редове на пехотата на конна тяга или избутващи от разчетите и пехотинците. Тази грешка е допусната и от Българската армия при атаката на Чаталджанската укрепена линия по време на Балканската война през ноември 1912 г.

Отбраната на Шипченския проход

През Шипченския проход минава най-краткият път между Северна и Южна България по маршрута Свищов – Габрово – Одрин – Цариград. Другите старопланински проходи по това време са по-неудобни за преминаване от войски. Турците, оценявайки стратегическото значение на прохода, го отбраняват с шестхиляден отряд с 9 оръдия, командван от Халюси паша. Сутринта на 6 юли части от Предния отряд на руската армия атакуват турците от посока Казанлък, а Габровският отряд настъпва по фронта. През целия ден боят е с променлив успех, но през нощта турците напускат позициите. Руската армия пленява 9 оръдия, от които 7 са в изправност, заедно с индивидуалния им боекомплект.

След овладяването на Стара Загора и подбалканските градове Сюлейман паша решава да атакува българското опълчение, отбраняващо прохода. През нощта на 8 срещу 9 август шестхилядният отряд от руски войници и български опълченци при поддръжката на 2-ра и 5-а батарея от 9-а артилерийска бригада е атакуван от 27 000-ия корпус на Сюлейман паша²⁶. На позицията са разположени 27 оръдия, от които 6 броя 87-mm стоманени оръдия “Круп” (т.нар. “стоманена батарея”) и 1 планинско оръдие, трофейни. Най-близките резерви, намиращи се на два прехода път от прохода, са в състав 3 000 души и 2 конни оръдия от 10-та Донска казашка батарея. На 9, 10 и 11 август турците непрекъснато атакуват

²⁶ Руско-турската освободителна война 1877-1878 /Сборник статии по някои проблеми на войната/, Институт за военна история – ГЩ, Военно издателство, София, 1977, с.с. 130-146.

позициите на опълчението и след всяка атака се оттеглят. Основните загуби на турската пехота са нанесени от артилерийския огън. След 3-дневните боеве, завършили успешно за българското опълчение, започва артилерийски дуел между руската и турската артилерия. Никой не успява да разруши каменно-землените укрепления на противника, както и да подави артилерията му. Атаките на турската пехота успешно са отразявани със стрелба с шрапнел, а понякога и с картечна стрелба. Многократно се налага да се извеждат оръдията за стрелба с право мерене на открити огневи позиции, за да бъдат прогонени турски стрелци, залегнали в близост до позициите в т.нар. “мъртво пространство”.

Любопитното е, че най-големи загуби на руската армия нанасят не новите круповски оръдия, а турската мортирна батарея (в състав от 14 мортири), намираща се на 800 m от позициите на българските опълченци и руските полкове. Тази батарея е въоръжена с бронзови 2- и 5-пудови мортири от времето на Руско-турската война от 1828-1829 г., използващи гюлета с фитилна дистанционна запалка. В началото на септември на позициите на руската армия са поставени 4 броя 6-дюймови мортири. Те откриват огън на 10 септември. Стрелбата се води от закрити огневи позиции и е достатъчно ефективна. На 8 октомври две мортири откриват огън по турска батарея и с третия изстрел поразяват турско оръдие²⁷.

9-фунтово бронзово оръдие (клб. 107-мм)

В края на декември руската армия преминава през старопланинските проходи. Особено труден е преходът за артилерията, поради големите стръмнини при изкачване и спускане, поледицата и слабите възможности на конната тяга. При движението в зимни условия конете, теглещи оръдията и зарядните ракли, се подхлъзват и падат, спирайки или повличайки със себе си и останалата част от запряжката. Понякога се налага вместо коне да се запрягат и волове, дадени от българското население, а понякога и хората с помощта на лостове се опитват да придвижват оръдията нагоре по възвишенията. Превозването на оръдията е възлагано както на разчетите, така и на пехотни подразделения. За тегленето на едно оръдие е необходим един пехотен взвод, друг взвод тег-

²⁷ Прочко, И.С., История развития артиллерии, Полигон, Санкт Петербург, 1994, с. 415

лел зарядната ракла, от която са извадени снарядите и бойните заряди, които пък носи трети взвод. На всеки половин час се сменят взводовете с взвода “бурлаци”, носещ стрелковото оръжие на цялата рота. Планинските пътища са изключително тесни и не позволяват оръдията да се движат заедно с предниците. Налага се понякога оръдията и предниците да бъдат завързвани с въжета, увити около крайпътни дървета, и по този начин да бъдат изтегляни или спускани. За денонощие артилерийските колони изминават 4-5 km, като за сън и отдых на войниците се полагат не повече от 4 часа.

След преминаването на Балкана и няколко краткотрайни сражения руската армия овладява Одрин и излиза на подстъпите на Цариград. Бързото придвижване на победоносната армия принуждава Турция да подпише на 19.01.1878 г. примирие, тъй като по това време руските части излизат на бреговете на Черно, Мраморно и Бяло море.

Действия след подписването на Сан-Стефанския мирен договор

На 19.02.1878 г. в предградието на Цариград Сан Стефано е подписан предварителният мирен договор между Русия и Турция. Непосредствено след това западните дипломати започват да действат за неговото отменяне, тъй като се опасяват от нарастване на руското влияние на Балканския полуостров. Сан-Стефанският договор отменя клаузите на Парижкия мирен договор от 1856 г., според който на Русия е забранено да притежава военен флот в Черно море. Спазвайки този договор, Русия има незначително количество параходи от търговския си флот, които е можело да бъдат въоръжени във военно време. За сметка на това военното министерство успява да създаде мощна брегова артилерия (виж таблицата). За периода на цялата война само веднъж, през месец август, два турски броненосца правят опит от пределна дистанция да обстрелят Севастопол. След като попадат под ответния огън на бреговата артилерия, те незабавно се изтеглят от зоната за обстрел.

24-фунтово късо бронзово оръдие (клб. 150-мм)

Заемането на Проливите от руската армия през януари 1878 г. може да стане без големи загуби, защото турската армия в състав от около 150 000 души е силно деморализирана. Това би било изключително голяма морална и политическа победа на Русия. Опасенията на командването на Дунавската армия, че дължината на логистич-

ните линии е изключително голяма, от 600 до 1000 km, не са реални. При заемането на Проливите руските кораби са в състояние от Одеса и Севастопол да доставят необходимите ресурси. Бреговата артилерия, транспортирана до пристанищата с железопътен транспорт и натоварена на кораби, може за 2-3 дни да бъде съсредоточена около Цариград и Дарданелите. По разчети на руското командване половината от нея е достатъчна за отразяване на атака от страна на целия британски военноморски флот.

Император Александър II много се колебае за това решение, дори отдава взаимно изключващи се заповеди. На 31.03.1878 г. в пристанището на град Керч започва натоварването по корабите на 5 броя 11-дюймови и 5 броя 9-дюймови оръдия, 6 броя 9-дюймови и 9 броя 6-дюймови мортири. След натоварването на оръдията последва заповед те да бъдат разтоварени и върнати на позиции в крепостта около град Керч.

Френският генерал Кюлман в своя труд “Тактика на артилерията” посочва, че изводът от войната през 1877-

*Преминаване на руската артилерия през Балкана
(руска гравюра)*

1878 г., които правят западните страни, е: “Руските полеви оръдия на практика не са в състояние със своята настилна траектория да разрушават турските укрепления и да поразяват укритите в тях войски”. И поради това всички армии пристъпват към създаването на оръдия с мощен боеприпас и стръмна траектория, които да поразяват пехота, скрита зад бруствери или под дървено-землени укрития.²⁸ След това във всички армии се появяват подвижни обсадни паркове – леки и тежки полеви гаубици с калибър 122- и 152-mm.

След падането на Плевен и подготовката на руската армия за преминаването на старопланинските проходи, английският парламент гласува допълнителен военен бюджет от 6 милиона лири и изпращане на експедиционен корпус в Проливите. Подобни мерки взема и Австро-Унгария, като извършва частична мобилизация на запасни. В периода януари-април 1878 г. дипломатическият натиск върху Русия от страна на Великобритания, Франция и Австро-Унгария нараства значително. Близко 700 000-та армия на Русия и нейните съюзници е сериозна запла-

²⁸ Пак там, с. 445.

ха за техните интереси на Балканите. В анализите, които правят руските военни специалисти и дипломати през следващите десетилетия, се отчита, че нито една от тези държави не може да направи опити силово да наложи каквито и да е решения на Русия. Великобритания няма мощна сухопътна армия, Франция се готви за реванш от поражението във Френско-пруската война от 1871 г., а за Австро-Унгария войната с Русия може да завърши не само с военно поражение, а и с разпад на цялата империя.

Може да се каже, че в определен смисъл в началото на 1878 г. е изпуснат моментът, който би могъл да измени цялата по-нататъшна история на Русия, Балканите и дори на Европа. Недооценяването на мощта на тогавашната артилерия и неумелото ѝ използване повлияват до известна степен на резултатите на последната Руско-турска война. Съгласието на Русия за провеждане на Берлинския конгрес и приемането на решенията му довеждат до създаването на “Барутния погреб” на Балканите за десетилетия след завършване на войната. Последиците от това чувстваме и днес.

Таблица 1

Състав и численост на полевата артилерия в руската армия към 1876 г.

Батареи	Брой на оръдията	Брой на зарядните ракли 4-колесни/ 2-колесни	Строеви сержанти и войници	Всичко сержанти и войници	Коне	Брой на батареите	Брой на оръдията
Пеши 9-фунтови	8	12/24	279	316	199	143	1144
Пеши 4-фунтови	8	8/16	219	255	173	147	1176
Конни 4-фунтови	6	6/12	219	253	224	26	156
Казашки 4-фунтови	–	–	–	–	–	–	–
Донски	6	6/12	279	308	303	8	48
Кубански и терски	8	8/16	285	321	296	7	56
Оренбургски	6	6/12	–	–	–	8	48
Забайкалски	8	8/16	–	–	–	2	16
Всичко в казашката артилерия	–	–	–	–	–	39*	252
Планински 3-фунтови	8	112 самара	209	326	120	9 пеши, 1 конна	72 пеши, 8 конни
Всичко в артилерията	–	–	–	–	–	365	2808

* Общо формирани в хода на войната

Таблица 2

Боекомплект на полевите батареи

Батареи	Брой на изстрелите в предника/зарядната ракла	Гранати или гюлета	Шрапнели	Картечи	Общ брой на изстрелите в батарея/ на оръдието
9-фунтови с 2-колесни ракли	12/36	6/17	3/18	3/1	1004/125
9-фунтови с 4-колесни ракли	18/71	8/35	8/34	2/2	1042/130
4-фунтови с 2-колесни ракли	18/56	8/27	8/27	2/2	1096/137
4-фунтови с 4-колесни ракли	32/116	15/57	15/84	2/2	1268/158
3-фунтови планински със самари	7	3	3	1	784/98

Таблица 3

Състав на артилерийските паркове

Наименование на парка/отделение	Брой на зарядните ракли	Брой на каруци за бойни припаси	Брой на каруци за продоволствия	Строеви сержанти и войници/ общ брой военнослужещи	Коне	Брой на парковете в Дунавската армия
Дивизионен лелящ парк	130	–	4	284/321	272	7
Кавалерийско отделение	16	16	–	–	64	7
Стрелково отделение	–	16	–	–	32	2
Подвижен артилерийски парк	48	48	4	228/265	234	22

А
П

Таблица 4

Тактико-технически характеристики на руската артилерия

Характеристики	Планински оръдия	Полеви оръдия		Обсадни								Крепостни оръдия	
	3-фунтови	4-фунтови	9-фунтови	Оръдия			Мортири						
				24-фн	24-фн	6-дюймови	Гладкостволни		Нарезни				
							дълги	къси	далекобойни	1/2-пудови	2-пудови		
Калибър/mm	76	86,8	106,7	152,4	152,4	152,4	152,4	245,1	152,4	203,4	153,2	215,9	
Дължина на тялото/mm	749	1778	2097	3231	2182	3353	411	799	1354	1829	3497	4267	
Ъгъл на верт. насочв./град	-7,+15	-7,+22	-7,+20	-3,+25	-3,+25	-7,+23	+45	+45	-5,+75	-5,+75	+28	-2,+20	
Маса в бойно полож./kg	245	792	1092	3251	2469	4189	170	1400	3128	5459	5587	11406	
Маса в пох. положение, kg	289	1296	1657	3866	3084	5368	-	-	4095	6552	-	-	
Маса на снаряда, kg	4,0	5,73	11,08	29,2	29,2	33,3	8,9	36,4	30,7	79,4	39,5	82,7	
Начална скорост, м/с	213	425	396	408	280	400	200	200	230	200	280	280	
Далекобойност, м	1500	3414	4481	5335	2774	8963	960	2454	4020	5907	3200	5335	
Маса на шрапнела, kg	4,8	5,93	11,47	35,5	35,5	35,5	-	-	-	-	-	-	

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА НА АРТИЛЕРИЯТА

ТРАНСФОРМАЦИЯ В ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ПОЛЕВАТА АРТИЛЕРИЯ НА БУНДЕСВЕРА

подп. Стоян Жейнов

подп. Христо Десев

Венетка Ночева

За изграждането на армия от нов тип Федерална република Германия разработва и прилага теорията за „Армия на бъдещето”, като създава високоманеврени, модулни и многоцелови сили, които представляват сили с високи ударни възможности.

Отчитайки новите политически реалности, Бундесверът преустройва старите структури, като Силите за незабавно реагиране (RK) и Силите за нарастване (VK) с цел осигуряване на по-оперативно управление се трансформират в три опорни стълба:

- Сили за незабавно реагиране;
- Стабилизиращи сили;
- Сили за поддръжка.

В рамките на този процес, започнал през 2005 година, адекватно се трансформират и силите и средствата за огнева поддръжка, с което се постига готовност на същите за участие в бойни операции и операции, различни от война. Нарастващата роля на полевата артилерия в операциите от нов тип изисква и съответна промяна в задачите на артилерийските подразделения.

Задачите на полевата артилерия отговарят на общите принципи на Съвместната огнева поддръжка (**Joint Fire Support**) и имат следните общи цели:

- разузнаване и поразяване на всички видове цели до 40 km (артилерия за непосредствена поддръжка);
- поразяване на цели до 70 km - преди всичко пунктове за управление, далекобойна артилерия и резерви на противника (артилерия за обща поддръжка);
- разузнаване и поразяване на цели в избрани райони и цели с особена важност до 150 km (артилерия за обща поддръжка).

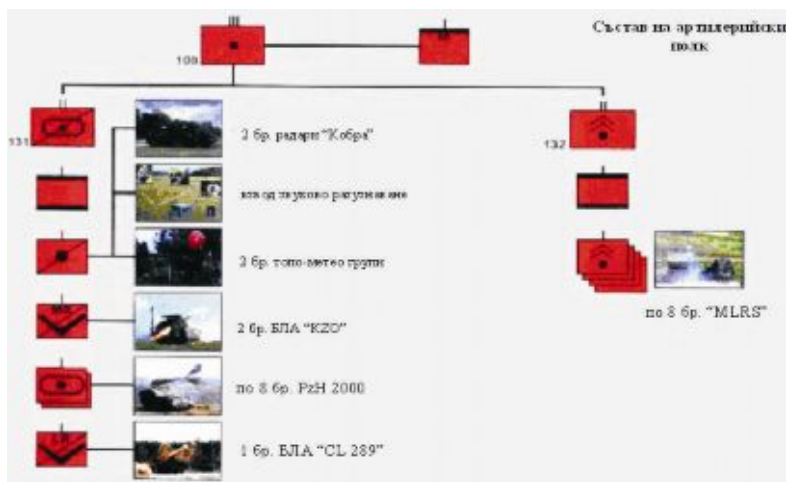
Изискванията за модулност, наличните средства и финансовата осигуреност позволяват да се изградят формирания с различна подчиненост.

В рамките на **Силите за незабавно реагиране** артилерията за обща

поддръжка се състои от артилерийски полк и дивизиони за непосредствена поддръжка в състава на механизирани и танкови бригади.

В **Стабилизиращите сили** артилерията изгражда артилерийски полк за обща поддръжка.

Артилерийският полк на дивизията за незабавно реагиране е наследник на бившата артилерийска бригада 100 и е разположен в гр. Мюлхаузен. В състава му влизат: щабна батарея, 131-ви разузнавателен дивизион и 132-ри ракетен дивизион.

Разузнавателният дивизион се намира в гр. Мюлхаузен и е в състав:

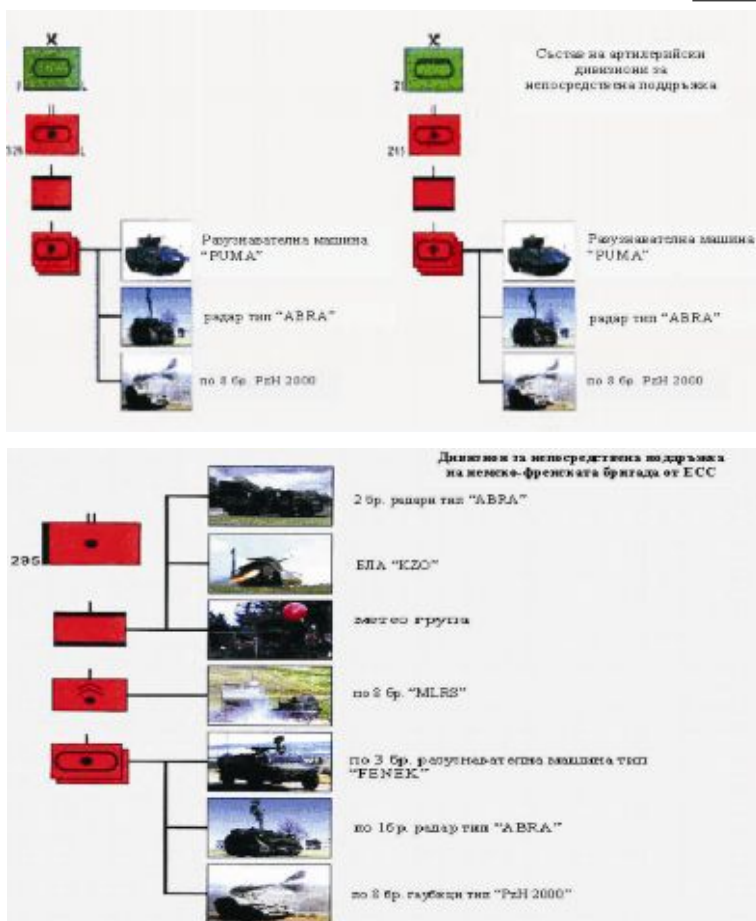
- щабна и обслужваща батарея;
- разузнавателна батарея, въоръжена с две радарни групи тип „COBRA”, взвод за звуково разузнаване и две групи за топогеодезично и метеорологично осигуряване;
- батарея за въздушно разузнаване, въоръжена със средства за въздушно разузнаване с малък обсег от типа „Kleinzielortungsgerat” (KZO);
- две самоходни огневи батареи, всяка с по 8 самоходни гаубици PzH 2000;
- батарея за въздушно разузнаване с голям обсег, въоръжена с безпилотни летателни апарати CL 289 „DRONE”;

Ракетният дивизион е в състав:

- щабна и обслужваща батарея;
- четири огневи батареи, всяка с по осем реактивни системи за залпов огън MLRS.

Артилерийските дивизиони за непосредствена поддръжка се състоят от:

- щабна и обслужваща батарея;
- три огневи батареи, всяка в състав: три артилерийски разузнавателни групи, въоръжени със самоходна установка „PUMA”, радар тип „ABRA” и по осем самоходни гаубици PzH 2000.

В състава на силите за незабавно реагиране влиза и немско-френската бригада от състава на Европейските сили за сигурност в Имендинген. Нейният дивизион за непосредствена поддръжка разполага с:

- щабна и обслужваща батарея, въоръжена с два броя радари „COBRA”, средства за въздушно разузнаване с малък обсяг от типа „Kleinzielortungsgerat” (KZO) и група за топогеодезично и метеорологично осигуряване;
- реактивна батарея, въоръжена с осем реактивни системи за залпов огън MLRS;
- две самоходни артилерийски батареи, въоръжени с по три разузнавателни групи на бойни разузнавателни машини „FENNEK”, радар тип „ABRA” и 8 самоходни гаубици PzH 2000.

Артилерийският полк в гр. Кузел е от състава на Стабилизиращите сили. Той се състои от:

- щабна и обслужваща батарея;
- разузнавателна батарея в състав: три радара тип „COBRA”, два взвода за звуково разузнаване и четири групи за топогеодезично и ме-

теорологично осигуряване;

- разузнавателна батарея, въоръжена с два комплекса безпилотни летателни апарати KZO;

- три самоходни артилерийски батареи в състав: три артилерийски разузнавателни групи, въоръжени с бойни разузнавателни машини „FENNEK”, три разузнавателни групи на бойни разузнавателни машини „PUMA”, радар тип „ABRA” и осем самоходни артилерийски установки PzH 2000.

Предприетите трансформационни процеси в Бундесвера произтичат от съвременните отбранително-политически решения за изграждане на адекватни на новите реалности въоръжени сили. Организационните промени, поддържани от решителни мерки в превъоръжаването, изцяло отговарят на Европейските мерки за изграждане на общи отбранителни структури.

Бележки:

1. "Zu gleich" 2005 II.
2. <http://www.artillerie.de>
3. Ulrich Ernst. Die artillerie im "Neuen heer", Артилерийска научна конференция "Полевата артилерия и новите технологии" с международно участие. Сборник научни трудове. Шумен, 2006, с.с. 40-49.

АРТИЛЕРИЙСКО РАЗУЗНАВАНЕ

РАДАРИ ЗА НУЖДИТЕ НА ПОЛЕВАТА АРТИЛЕРИЯ

м-р д-р Венцислав Василев

Първите радары за наземно разузнаване са разработени в САЩ и Франция и се явяват ефективно средство за водене на бойни действия в ограничени райони. Поради повишената мобилност на войските, този вид радиолокационни станции (РЛС) широко се използват при изпълнение на задачи, изискващи получаване на информация за придвижването на противника, особено при водене на бойни действия нощем и в условия на ограничена видимост. При разсредоточаване на войските е необходимо освен наблюдение пред предния край да се осигури прикритие на стиковането и промеждутъците между подразделенията с помощта на стационарни и подвижни наземни РЛС¹.

Далечината на откриване е основен тактически параметър на РЛС, определящ нейното използване за наземно разузнаване. В редица случаи голямата далечина на действие се оказва ненужна и безполезна. Това се получава, когато системата за управление на огъня не е способна да обработи информацията и да използва в реален мащаб от време координатите на постоянно преместващите се цели, или релефът на местността не позволява да се реализира максималната далечина на действие на РЛС. В такива случаи за наблюдение на движещ се човек е напълно достатъчна далечина на действие от порядъка на 150-1200 m. На такива дистанции работят френският радар „Рейпес” и американският AN/PPS-6.

За наблюдението на движещ се човек е достатъчна далечина на действие 500 m, която се осигурява от РЛС за близко действие. Такива са американската AN/PPS-11 и френската „Олифант-2”².

Командването на въоръжените сили (ВС) на САЩ счита, че разузнаването на бойното поле е един от важните видове осигуряване на бойните действия на сухопътните войски (СВ) и предявява към него високи изисквания по отношение на пълнота, оперативност на приемане и предаване на данните за противника. По мнение на американски специалисти водещото място в тактическото разузнаване принадлежи на техническите съседства, в това число и РЛС за разузнаване на земни

¹ [http:// www.talks.guns.ru/forumtopics/42.html](http://www.talks.guns.ru/forumtopics/42.html)

² <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/index.html>

цели³. Това се обяснява със следните предимства на този тип станции:

- зоната на видимост дава възможност за кратко време да се наблюдават големи, обширни участъци от местността;
- възможност за получаване на данни за наблюдаваната цел в реален мащаб от време;
- висока ефективност на използването на РЛС по всяко време на денонощието, независимо от годишните метеорологични условия, когато използването на други разузнавателни прибори е невъзможно;
- относително висока боеготовност и мобилност.

Тези предимства определят целесъобразното използване на радари за разузнаване на бойното поле даже при наличието на такъв недостатък, като тяхното откриване от противника на разстояние, по-голямо от далечината на действие на самите станции.

РЛС за разузнаване на наземни цели са на въоръжение в СВ на САЩ от петдесетте години на миналия век. Те са използвани и изпитани в многобройни локални войни и въоръжени конфликти. Тяхното развитие е свързано с постоянно усъвършенстване на наличните образци и разработката на нови. Организационно РЛС са включени в подразделенията за артилерийско инструментално разузнаване (АИР), разузнавателните подразделения на батальоните и другите войскови подразделения⁴.

По начина на водене на разузнаването и характера на решаваните задачи РЛС за нуждите на полевата артилерия се разделят на РЛС за разузнаване на стрелящи огневи системи (СОС) и РЛС за разузнаване на движещи се наземни и морски цели (ДНМЦ).

Радарите за разузнаване на ДНМЦ служат за наблюдение на движението и преместването на войските и военната техника на противника в тактическа дълбочина и определяне на техните координати. Това са малогабаритни РЛС (като правило носими), които се отличават с висока мобилност, кратко време за развърщане и събиране, възможност за използване по всяко време на денонощието и при различни метеорологични условия.

В зоната на действие на механизирания дивизия на СВ на САЩ могат да се развърнат повече от 50 такива РЛС, осигуряващи наблюдение в дълбочина до 20 km от предния край. Ефективността на разузнаването се определя най-вече от характера на местността, тъй като за откриването и наблюдението на наземни цели е необходима пряка видимост между станцията и целта.

³ http://www.syrres.com/stc/products_anPPS-5d.htm

⁴ <http://www.bes.co.il/FireFinder.htm>

Наред с американската РЛС за разузнаване на ДНМЦ AN/TPS-25, приета на въоръжение още през 1959 г., подразделенията за АИР използват още станцията AN/TPS-58, която е аналог на френската „Ратак”⁵.

По-съвременната РЛС AN/TPS-58 осигурява откриване на наземни движещи се цели в азимутален сектор от 30-140° и тяхното автоматично съпровождане на разстояние до 20 km. Тази станция се използва и за коригиране на артилерийската стрелба, като грешката при определяне на координатите на целите е ± 20 m по разстояние, и $\pm 0,6^\circ$ в направление, което отговаря на десет ъгломерни деления. В режим на съпровождане на целта върху карта с мащаб 1:50 000 автоматично се изчертава линията на нейния път, което позволява по скоростта и посоката на движението да се определи точката на изпреварване за откриване на огън. Конструктивно апаратурата на РЛС е изпълнена на отделни блокове и е разположена на бойна бронирана машина. Времето за привеждане в готовност е 5 min.

*РЛС AN/PPS-5 за разузнаване
на движещи се наземни и морски цели*

Намиращите се на въоръжение станции AN/PPS-5 и нейният усъвършенстван вариант AN/PPS-5B се из-

ползват в разузнавателните подразделения на мотопехотните (шест РЛС на автомобили) и танкови батальони (четири РЛС на БТР М113).

Станцията е приета на въоръжение през 1967 г. и широко е използвана в бойните действия в Югоизточна Азия за наблюдение на преместването на войските и управление на артилерийския огън.

⁵ <http://commi.narod.ru/txt/2000/1004.htm>

А
П

РЛС AN/PPS-5B открива и определя местоположението на отделен човек на разстояние до 5 km, а на група хора или военна техника от различни видове - на разстояние до 10 km. Средната грешка при определянето на целта е до 20 m, а секторът за автоматично търсене по азимут се установява в границите на 30-100°. Станцията има износим индикатор и пулт за управление, чрез които се управлява дистанционно от укритие, разположено на разстояние до 15 m. РЛС има блоково-модулна конструкция и се пренася от трима души, а също така има възможност да бъде спусната с парашут. Общото тегло е 46 kg.

РЛС за разузнаване на ДНМЦ за близко действие се използва в СВ в разузнавателните дозори и при носенето на патрулна служба. В последните години в САЩ са разработени нови, по-леки, компактни и надеждни станции. Най-усъвършенствана е AN/PPS-15, постъпила на въоръжение през 1973 г. Чрез нея се открива човек на разстояние до 1,5 km, а транспортно средство - до 3 km⁶. Станцията има модулна конструкция и е преносима. Антената представлява плоска решетка от процепи, която има размери 20-30 cm. Блокът за управление се сменя и има възможност да бъде разположен в укритие на разстояние до 6 m. Търсенето на целите се извършва по слух, по стрелкови индикатор или по светлинна индикация. Общото тегло на станцията е 8,15 kg, а средното време за безотказна работа е 10 000 h.

Най-перспективна РЛС от този тип е френската „RATAC-S”, която освен че разузнава наземни движещи се цели и осигурява стрелбата на артилерията, открива и нисколетящи цели от типа на вертолет на разстояние до 60 km.

Разработена е и вертолетна радарна система „SOTAS” за

РЛС „RATAC-S” за разузнаване на движещи се наземни и морски цели

⁶ <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/index.html>

разузнаване на ДНМЦ, която има възможност да открива и наблюдава движещи се цели на разстояние до 60 km⁷. Тя се състои от бордова и наземна апаратура. Бордовата апаратура представлява РЛС със страничен обзор на земната повърхност, разположена на вертолет УН-60. Антената е стабилизирана в трите равнини, разположена е под тялото на вертолета и се прибира навътре. Вертолетът е окомплектуван с радиомаяк и устройство за предаване на разузнавателна информация на земята. Разузнаването се води по време на полета над собствената територия, близо до предния ѝ край. Наземната част от апаратурата на станцията следи за местоположението на вертолета, непрекъснато изчислява неговите координати и ги предава на борда му посредством радиовръзка. Електронно устройство на вертолета отчита данните за собственото си местоположение и изчислява координатите на откритата цел, като ги предава на наземния пункт за обработка на разузнавателната информация. Той включва изчислителни устройства, географски карти, индикаторни устройства и средства за свързка. Данните за целите автоматично се предават към съответния пункт за управление на огъня.

РЛС за разузнаване на СОС са предназначени за засичане на огневите позиции на стрелящи реактивни системи за залпов огън (РСЗО), оръдия, гаубици и минохвъргачки, пускови установки с балистични ракети, а така също за коригиране на огъня на собствената артилерия. Непосредствени обекти за откриване от тези станции са летящият снаряд, мина или ракета. Определянето на координатите на огневите позиции при разузнаване и точката на попадение на снаряда при корекция на стрелбата се извършва въз основа на резултатите от засечките на снаряда в участъка от траекторията на полета и решаване на задачата за екстраполация на траекторията в точката на излитане или падане на снаряда.

Първите РЛС от този тип са разработени в САЩ в началото на петдесетте години. РЛС AN/MPQ-4A осигурява откриване на стрелящи минохвъргачки с калибър 81 mm на разстояние до 10 km с точност 40 m.

В днешно време на въоръжение в подразделенията за АИР в СВ на САЩ са станциите AN/TPQ-36 и AN/TPQ-37⁸. Първата е предназначена за засичане огневите позиции на стрелящи минохвъргачки, а AN/TPQ-37 определя координатите на огневите позиции на стрелящата стволна и реактивна артилерия. Антените на двете РЛС са изпълнени на фазирани антенни решетки (ФАР) с електронно управление на диаграмата на насоченост по азимут и ъгъл на място. Апаратурата за обработка на радиолокационната информация е изпълнена изцяло на съвременна

⁷ <http://commi.narod.ru/txt/2000/1004.htm>

⁸ <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/index.html>

елементна база, като са реализирани съвременни методи за борба със смущения и противорадиолокационни снаряди и ракети.

Станциите са способни да съчетават търсене в широк сектор (около 90°) с едновременно съпровождане на няколко цели на отделни участъци от траекторията на полета, което се постига чрез бързо редуване на режимите на работа. Съпровождането на целите налага обновяване на информацията за разстояние, азимут и ъгъл на място през няколко секунди. Голяма част от операциите, включващи засичане на снаряда и определяне на координатите на огневата позиция, се извършват автоматично. РЛС AN/TPQ-37 осъществява засечка на позициите на артилерията на разстояние до 30 km, а AN/TPQ-36 – до 15 km. Точното определяне на координатите осигурява воденето на прицелен артилерийски огън. В много от случаите координатите на огневите позиции се определят до момента на падане на снаряда.

По мнение на специалистите такава скорост на засичане на целите в съчетание с висока точност на определяне на координатите и скоростно автоматично предаване на данните в системата за управление на

*РЛС AN/TPQ-36 за разузнаване
на стрелящи огневи системи*

за привеждане в бойно положение с разчет от пет души е 15 min, а в походно – 5 min.

РЛС AN/TPQ-37 е монтирана на два товарни автомобила и ремарке. Генераторът е разположен на 5-тонен автомобил, а на ремаркетото са ан-

огъня „Такфайър” позволява да се открие ответен огън, преди противникът да успее да смени позицията си⁹.

РЛС AN/TPQ-36 е съставена от два блока, разположени на едноосни ремаркета M116 и в контейнера на шасито на товарен автомобил M561, а също може да се превозва със самолет или вертолет. Височината на антените в развърнато състояние е 3,7 m. Времето

⁹ <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/an-tpq-37.htm>

тената, предавателното устройство, блокът за управление на лъча на антената и високочестотната част на приемника. На 2,5-тонен автомобил е разположена кабината на оператора с апаратурата за обработка на информацията и контрол. Цялата система може да се транспортира със самолет С-130, а на части (без шасито) – с вертолет. В бойно положение РЛС се привежда за 30 min, а напуска позицията за 15 min. Разчетът се състои от 8-12 души. Средното време за безотказна работа е повече от 125 h.

Наред с многото преимущества, тези типове радари имат и някои недостатъци. Те са големи по обем и не са достатъчно защитени от въздействието на средствата на противника за радиоелектронна борба. Тези недостатъци се отстраняват в хода на модернизацията на наличните РЛС и в хода на разработката на нови образци. През 1986 г. Франция,

Германия и Великобритания пристъпват към разработка на РЛС за контрабатарейна борба “Кобра”. Тази РЛС е с плоска ФАР, а в нейния състав влизат високотехнологична система за обработка на информацията, система за автоматично топопривързване и апаратура за спрягане с автома-

*РЛС AN/TRQ-37 за разузнаване
на стрелящи огневи системи*

тизираните системи за управление на огъня БЕЙТС (Великобритания), АДЛЕР (Германия) и АТИЛА и АТЛАС (Франция).

Водещите научноизследователски и конструкторски фирми в САЩ работят за усъвършенстването на РЛС в следните направления:

- разработка на РЛС с пълна автоматизация на процеса на разузнаване и предаване на данните в АСУ на войските и управление на огъня;
- повишаване на степента за защита на РЛС от електронното подавяне на противника;
- създаване на бордови радиолокационни системи за разузнаване на наземни цели с по-голяма далечина на действие, разположени на летателни апарати.

АРТИЛЕРИЙСКИ НОВИНИ

АРТИЛЕРИЯТА НА МАРОКО ЩЕ СЕ ВЪОРЪЖИ С АМЕРИКАНСКИТЕ 155-ММ САМОХОДНИ ГАУБИЦИ „ПАЛАДИН”

Агенцията за международно военно сътрудничество на САЩ одобри проект за договор за доставка на 155-mm самоходни гаубици M-109A5 „Паладин” за армията на Мароко, събщи изданието „Дифенс Толк”.

Въоръжените сили на северноафриканската държава планират да получат 60 самоходни гаубици M-109A5, запасни части, боеприпаси и автомобили „Хамър” за командния състав и артилерийските разузнавателни групи.

155-мм самоходна гаубица M109A5 „Паладин”

снаряди – 22 km, а с активно-реактиви – 30 km. Масата на гаубицата е 25 t, бронята ѝ защитава екипажа от огъня на лекото стрелково оръжие. Самоходните гаубици от този тип могат да използват и високоточни артилерийски снаряди.

Новите артилерийски системи ще трябва да заменят гаубиците M-109A1 от състава на артилерийските части, произведени през 70-те години.

Самоходните гаубици M-109 се произвеждат в САЩ от 60-те години на миналия век. Модификацията M-109A5 притежава далекобойност на стрелбата с обикновени

ФРАНЦИЯ ЗАКУПУВА РУСКО ВИСОКОТОЧНО ОРЪЖИЕ

Дирекцията по въоръжението в Министерството на отбраната на Франция (Delegation generale pour l'armament), която отговаря за разработката и доставката в армията на нови военни системи, сключи дого-

вор с компанията CILAS за оценка на характеристиките на руския високоточен снаряд „Краснопол-М” и за неговата доставка в националните въоръжени сили на Франция, събщи изданието „Дифенс Толк”.

Подробности за договора и предстоящата покупка на боеприпасите не са публикувани.

Руските управляеми снаряди се разработват в Тулското конструкторско бюро под ръководството на главния конструктор Бабичев. Там беше създаден 152-мм управляем

155-мм управляем снаряд „Краснопол – М”

артилерийски снаряд с лазерно полуактивно насочване в целта. Снарядът е снабден с устройства, противодействащи на натоварването на бордовата му апаратура при изстрел.

На базата на управляемия снаряд 3ОФ39 през 90-те години на миналия век беше разработен комплексът 2К25 „Краснопол”.

Впоследствие в Тулското конструкторско бюро бяха разработени модификациите на 155-мм снаряд КМ-1 „Краснопол 155” и КМ-2 „Краснопол-М”. За „Краснопол-М” френската компания CILAS разработи лазерна система за целеуказване ДНУ 307.

През 1997 г. лиценз за производството на „Краснопол-М” закупува и Китай. Към 2000 г. там се усвоява тяхното серийно производство и е произведена първата партида от 100 снаряда, съобщава „Русская сила”.

През 2000 г. изпитания със снаряда „Краснопол-М” се извършват и в Индия. По време на изпитанията се използват 155-мм шведски гаубици „Бофорс” и лазерните целеуказатели ДНУ 307.

Във Франция изпитанията на снаряда с лазерния целеуказател ДНУ 307 преминаха през 2001 г., съобщава сайтът www.strategypage.com. В хода на изпитателните стрелби е установено, че снарядът изцяло съответства на натовските стандарти и е високоефективно оръжие. По време на стрелбите, в резултат на произведените изстрели, са поразени пет цели - три танка, бетонна стена и бункер.

ДО 2015 ГОДИНА РУСИЯ ЩЕ ЗАКУПИ ПОВЕЧЕ ОТ ДВЕ ХИЛЯДИ АРТИЛЕРИЙСКИ СИСТЕМИ

В течение на близките осем години Русия ще обнови артилерийския си парк на 20 %, съобщава руската информационна агенция ИТАР-ТАСС във връзка с изявлението на началника на Ракетните войски и артилерията на Въоръжените сили на Русия Владимир Зарицки.

“Към днешна дата повече от 60 образци от въоръжението на нашите войски са на 10 години служба, а някои – на 30 и повече години. В близките 10-15 години новите артилерийски системи ще се изравнят като брой със по-старите. Така че като цяло техните характеристики ни удовлетворяват”, каза генералът.

В близките няколко години въоръжените сили на Русия ще получат модернизирани 122-mm самоходни гаубици “Гвоздика” и 152-mm самоходни гаубици “Акация”, а така също и новите 152-mm самоходни системи “Мста”. Срокът на служба на новите и модернизирани системи се определя на 30-40 години. В перспектива се планира 152-mm системи да станат основен вид стволна артилерия в Русия.

Освен новите гаубици, артилерийските части и съединения ще получат и съвременни системи за целеуказване, свързка и управление на огъня.

Към настоящия момент на въоръжение в Руската армия се намират около 13 хиляди артилерийски системи, от тях около 11 хиляди са самоходни.

НАЙ-НОВАТА РУСКА БАЛИСТИЧНА РАКЕТА УСПЕШНО ПОРАЗИ ЦЕЛ В КАМЧАТКА

Пускът на междуконтиненталната балистична ракета РС-24 завърши с успех, събщи ИТАР-ТАСС. Бойната част на ракетата успешно е поразила цел на полигона „Кура” през декември 2007 г.

“Основните цели на пуска са: получаване на допълнителни опитни данни за потвърждаване правилността на приетите научно-технически и технологични решения за разработването на ракетния комплекс и междуконтиненталната балистична ракета, тяхната работоспособност, определяне на техническите характеристики на системата и агрегатите на ракетата, потвърждаване ефективността на предприетите мерки по гарантиране на сигурността на комплекса” - събщи началникът на

служба „Информация” на руските ракетни войски със стратегическо назначение полк. Александър Вовк.

Първите изпитания с РС-24 бяха проведени на 29 май 2007 г. Тогава новата ракета, създадена с помощта на технологиите, използвани при разработката на ракетите „Топол – М” и „Булава”, също успешно поразил целта. По мнение на специалистите РС-24, снабдена с шест отделящи се бойни части, в следващото десетилетие ще стане основа на руските ракетни войски със стратегическо назначение.

Пуск на междуконтиненталната балистична ракета РС-24

Проведеният пуск е вторият руски старт на междуконтинентална ракета в рамките на едно денонощие. Няколко часа по-рано цел на полигона „Кура” успешно поразил балистическа ракета с морско базиране, изстреляна от борда на ракетоносца К-114 „Тула”.

ВТОРИ ДИВИЗИОН „ТОПОЛ – М” ЗАСТЪПИ В БОЙНО ДЕЖУРСТВО

Втори дивизион от мобилните ракетни комплекси „Топол-М” застъпи в дежурство в Тейковската дивизия на руските ракетни войски със стратегическо назначение, съобщи РИА „Новости”.

Три мобилни установки с междуконтинентални ракети от ново поколение пристигнаха в Тейковската дивизия през ноември 2007 г. и в продължение на един месец се изучаваха от разчетите.

Комплексът „Топол-М”

А
П

С поставянето на новите комплекси на дежурство броят на мобилните “Топол-М” в дивизията достигна шест.

Първият дивизион с три мобилни ракетни комплекса застъпи в бойно дежурство в ракетното съединение през декември 2006 г.

В настоящия момент подвижните ракетни комплекси “Топол-М” са развърнати в Тейковската дивизия, а стационарните - в шахти в Татищевската дивизия. Общо на въоръжение в руските ракетни войски със стратегическо назначение към настоящия момент има 48 стационарни и 6 мобилни комплекса “Топол-М”.

До 2015 г. войските трябва да получат още няколко десетки стационарни пускови установки, снабдени с “Топол-М” и около 50 ракети от същия тип в състава на мобилните комплекси.

Модернизираният вариант на ракетата се различава от базовия по увеличения срок на гарантирана експлоатация – 30 години, по-високата точност, а също така и повишените възможности да преодолява системата за противоракетна отбрана на противника.

В РАКЕТНИТЕ ВОЙСКИ НА РУСИЯ ОТНОВО ЩЕ СЛУЖАТ ДЕВОЙКИ

Министерството на отбраната на Русия през 2007 г. след петгодишно прекъсване възобновява подготовката на девойки за ракетните войски със стратегическо назначение във висшите военни учебни заведения, съобщи Службата за информация и връзки с обществеността на войските.

През 2007 г. ракетните войски със стратегическо назначение са приели във Военната академия на ракетните войски със стратегическо назначение “Петър Велики” в Москва по специалност “Математическо и програмно осигуряване на изчислителната техника и автоматизирани системи за управление” и в Ростовския военен институт “Главен маршал от артилерията Митрофан Неделин” по специалност “Метрологично осигуряване на въоръжението и военната техника” 40 девойки.

Общо във висшите военни учебни заведения на ракетните войски със стратегическо назначение през 2007 г. са зачислени повече от 500 обучаеми.

Набиране на девойки във военноучебните заведения на ракетните войски със стратегическо назначение не се е извършвало от 2002 г., когато във Военната академия “Петър Велики” беше извършен първи и последен прием на курсантки.

САЩ УНИЩОЖИХА ИРАКСКИ БУНТОВНИЦИ С ПОМОЩТА НА БЕЗПИЛОТЕН ЛЕТАТЕЛЕН АПАРАТ

А
П

Американските военнослужещи в Ирак унищожиха двама бунтовници с помощта на безпилотен летателен апарат (БЛА) предаде агенция „Франспрес“.

Забелязвайки двама противникови бойци, американските войници поискали помощ от авиацията. Бил им изпратен БЛА „Хънтър“, който хвърлил по целта бомби и унищожил бунтовниците.

Американският БЛА „Хънтър“

По думите на американското командване, това е първата операция от този род, която може да се счита, че ще определя характера на развитието на фронтната авиация с години напред.

“Ние смятаме за в бъдеще по-често да използваме БЛА, не само за да не подлагаме на риск пилотите, но също и за да извадим сухопътните войски от пряк контакт с противника”, съобщи в тази връзка командирът на подразделението за безпилотно въздушно патрулиране, изпълнило задачата, капитан Реймънд Филдс.

ИЗРАЕЛСКИТЕ СПЕЦИАЛНИ СИЛИ ИЗПОЛЗВАТ ГРУЗИНСКАТА МИНОХВЪРГАЧКА „МУМУ“

В Израел се извършват изпитания с грузинската 60-mm минохвъргачка “Муму”, съобщи “Курсор”.

Минохвъргачката, изпълнена по класическа схема, може да бъде приета на въоръжение от израелските специални части благодарение на малкото си тегло и ниското ниво на

60-мм грузинска минохвъргачка “Муму”

шума при изстрел. Теглото на оръжието е само 5 kg, а теглото на мина-та – 1,2 kg.

Минохвъргачката може да поразява цели на разстояние до 500 m и притежава характерната за малокалибрени системи висока скорост-релност – 20-30 изстрела в минута.

РУСИЯ ИЗВЪРШИ ИЗПИТАНИЯ С НАЙ-МОЩНИЯ В СВЕТА НЕЯДРЕН БОЕПРИПАС

Вечерта на 11 септември 2007 година в Русия започнаха изпитания с най-мощния в света неядрен боеприпас. Бомбата беше хвърлена с парашут от стратегическия бомбардировач Ту-160. Мощността на взрива бе 44 t, а радиусът на гарантирано поражение е 300 m. Боеприпасът е от типа на боеприпаси с обемен взрив, или термобарични боеприпаси. Често популярно се наричат “вакуумни” бомби.

Разработката на боеприпаси с обемен взрив започна в края на 50-те години в САЩ. До Виетнамската война те все още се намират на етап на експериментиране. Първото бойно използване на термобарични боеприпаси е било предизвикано от необходимостта от бързо разчистване на местността за приземяване на транспортни и бойни вертолети в джунглата.

Разчистването на местността с традиционните методи (мачете, лопати, брадви и др.) е отнемало от половин до едно денонощие, докато с бомбата проблемът се решава веднага, включително и този, със скритите в прилежащия горски пояс виетнамски партизани.

Скоро след това става ясно, че бомбата е ефективна и срещу отбранителни съоръжения на противника.

СССР за първи път изпитва боеприпаси от този тип през 70-те години, а първото бойно използване на съветски бомби, получили названието ОДАБ (обемнодетонираща авиобомба), се извършва в Афганистан. В условията на разреждения въздух на високите афга-

Взрив на новата термобарична бомба

нистански планини ефективността на боеприпасите в известна степен пада, но въпреки това е достатъчно висока. Номенклатурата ОДАБ съветско производство е включвала 500, 1000 и 1500 килограмови бомби.

ОДАБ се използват и в хода на Чеченската война. Най-известният случай е хвърлянето на крупнокалибрена бомба от този тип над дагестанския аул Тандо през август 1999 год., където са избити много чеченски бунтовници. Броят на убитите, унищожени в резултат на взрива, е достигнал по различни оценки до няколко стотици души, а самият аул е сринат до основи.

Освен с авиобомби руските въоръжени сили разполагат също с обемнодетониращи реактивни снаряди за РСЗО „Ураган“, „Смерч“ и ТОС „Буратино“, а така също и за ръчни пехотни огневъръгачки „Шмел“.

Трябва да се отбележи, че независимо от голямата мощност, термобаричните боеприпаси имат редица особености, които ограничават тяхното използване. Боеприпаси от този тип могат да се използват само при хубаво време. При силен вятър образуването на „облака“ практически е невъзможно. Те не притежават такова мощно фугасно действие като обикновените боеприпаси и не могат да разрушават твърди прегради (броя и железобетон). Както вече беше споменато, ефективността на обемните боеприпаси се понижава при разреден въздух, а обемна взрив под земята или под водата е практически невъзможен. Т.е. най-ефективно обемните боеприпаси могат да се използват на открити или полуоткрити пространства (гори, поля, открити постройки), въздействайки на хора и на техника със сравнително невысока твърдост (самолети, вертолети на площадки, автомобили и др.). В същото време трябва да споменем, че херметически затворен танк или бункер може да понесе взрив на обемна боеприпас без особени повреди и въздействие върху хората, намиращи се вътре, дори и да са в центъра на „облака“.

Независимо, че в технологията на използвания боеприпас с обемна взрив няма нищо ново, изпитанията му в Русия в настоящия момент предизвикват широк отзвук. Това се обяснява преди всичко с голямата мощност на боеприпаса, въпреки сравнително неголямата маса на взривното вещество. Според различни информации, голямата мощност на боеприпаса се постига за сметка на използване на течно гориво от ново поколение.

РУСКАТА АРМИЯ ПОЛУЧАВА НА ВЪОРЪЖЕНИЕ НОВ БЕЗПИЛОТЕН ЛЕТАТЕЛЕН АПАРАТ

Руският БЛА „Типчак“

Безпилотния летателен апарат (БЛА) „Типчак“ се намира в завършващ етап за приемане на въоръжение, съобщи агенция ИТАР-ТАСС.

Понастоящем апаратът, разработен от концерна „Вега“, премина държавните изпитания. Фирмата - производител завършва оформянето на разрешителната докумен-

тация, необходима за пускане на БЛА в серийно производство.

БЛА „Типчак“ е предназначен за осигуряване на структурите на полково и бригадно ниво. Той осигурява разузнаване на земни обекти в радиус 40 km от мястото на пуска. За отриване на целите БЛА разполага с камера с висока разрешаваща способност, работеща в инфрачервения и видимия диапазон. Теглото на апарата е 50 kg.

„Типчак“ влиза в състава на комплекс, включващ четири товарни автомобила – антенна апаратна, операторска машина, транспортно-пускова и техникоексплоатационна. Комплексът включва и шест летателни апарата, от които два могат да се управляват едновременно.

БЕЛОРУСКИТЕ АРТИЛЕРИСТИ ПОЛУЧАВАТ БЕЗПИЛОТЕН КОМПЛЕКС ЗА ВЪЗДУШНО РАЗУЗНАВАНЕ

Белоруската армия ще получи комплекс за въздушно разузнаване и денонощно наблюдение, съобщава електронната версия на вестник „Красная звезда“.

В състава на комплекса влизат безпилотни летателни апарати и апаратура за управление. БЛА с полетно тегло до 80 kg има радиус на действие в режим на радиоуправление 200-300 km и може да остане във въздуха до 16 часа. БЛА могат да се снабдят с допълнителна апаратура за наблюдение и свръзка. Оборудването на БЛА позволява да се осъществи целеуказване в реален мащаб на времето.

Комплексът трябва да бъде приет до края на 2007 година. За неговото производство ще бъде използвана елементна база и белоруско и руско оборудване.

А
П

ПРОИЗВОДСТВОТО НА РУСКО-ИНДИЙСКИ КРИЛАТИ РАКЕТИ ЩЕ БЪДЕ УДВОЕНО

Руско-индийското съвместно предприятие “БраМос” закупи завод на държавната компания Karela Hightech Industries Limited в южна Индия, което ще позволи да се удвои производството на свръхзвукови крилати ракети, съобщи пред агенция РИА “Новости” представителят на “БраМос” Правин Патхак.

Благодарение на новите производствени мощности “БраМос” ще може да доведе производството на ракетни комплекси до 50 на година, отчитайки и действащото производство в индийския град Хайдербад.

Договорът бе подписан между Организацията за отбранителни изследвания и разработки (ООИР), която представя индийската страна в съвместното предприятие, и представителството на щата Керала, където е разположен заводът, в присъствието на министъра на отбраната на Индия Акапарамбил Ентони и регионалната администрация.

По думите на Патхак в продължение на две години ООИР вложи в завода 1 млрд. рупии (ок. 25 млн. долара), още 250 млн. рупии (6 млн. долара) ще вложи Индийската организация за космически изследвания (ИОКИ).

“В завода в Керала ще произвеждаме не само комплекса “БраМос”, но и комплектуващи елементи за ракетата “Астра”, които се произвеждат по поръчка на ИОКИ” - е съобщил представител на съвместното предприятие.

Ракетата “БраМос” е на въоръжение в индийския военен флот, а от 2007 г. започнаха действия по приемането на комплекса и в сухопътните

Руско-индийската крилатата ракета “БраМос”

войски на Индия. Вървят изпитания за създаване на авиационен вариант на ракетата и модификация “БраМос” за подводници. Според някои източници, партньорите ще продължат съвместната си дейност и през следващите пет години се очаква да създадат свръхзвукова ракета.

Експерти оценяват потребностите на въоръжените сили на Индия от около хиляда ракети “БраМос”. По информация от източници в индийската отбранителна промишленост интерес към ракетата проявяват страни като Бразилия, Чили, Индонезия, ЮАР, Малайзия. Списъкът с потенциалните купувачи се утвърждава от Москва и Делхи.

ПРЕЗ 2007 ГОДИНА СЕ СФОРМИРА ПЪРВИЯТ РАКЕТЕН ДИВИЗИОН “ИСКАНДЕР”

Първият руски ракетен дивизион, снабден с оперативно-тактически ракетни комплекси “Искандер”, се сформира през януари 2007 г., съобщава РИА „Новости”, цитирайки началника на ракетните войски и артилерията на въоръжените сили на Русия Владимир Зарицки.

Дивизионът бе сформиран в Учебния център за бойно използване на ракетните войски и артилерия в Капустин Яр - Астраханска област. В него ще се експериментират тактически прийоми за бойно използване на новите ракети и за подготовка на личния състав.

По-късно, през май 2007 г., беше съобщено, че първият дивизион вече носи бойно дежурство в Севернокавказкия военен окръг, а на 29 май 2007 г. на полигона в Капустин Яр се проведеха поредните изпитателни стрелби с “Искандер”.

Към 2011 година в Руските въоръжени сили ще бъдат формирани

Пуск на ракета от комплекса “Искандер – Е”

две ракетни бригади, изцяло въоръжени с комплексите “Искандер”. Те ще бъдат дислоцирани в Приволжско-Уралския и Далекотоизточния военен окръг.

Нека да припомним, че ракетите от експортния вариант на комплекса “Искандер - Е” имат разстояние на пуска от 50 до 280 km, маса от 3,8 t, полезен товар – 480 kg.

Кръговото вероятно отклонение е по-малко от 25 m. Ракетата се управлява по време на целия полет. Тя подхожда към целта по сложна балистична траектория, затрудняваща нейното разкриване и прихващане от противника. Всяка мобилна пускова установка пренася две ракети.

А
П

ИЗПИТАНИЯТА НА НОВАТА КРИЛАТА РАКЕТА ОТ КОМПЛЕКСА “ИСКАНДЕР” ПРЕМИНАХА УСПЕШНО

„Обективните данни от контрола показват, че изпитанията на новата крилата ракета от комплекса “Искандер” преминаха успешно” - заяви руският вицепремиер Сергей Иванов пред агенция РИА „Новости” на 4 юни 2007 г.

Руският ракетен комплекс “Искандер”

“Ние имаме обективни данни от контрола, в това число и фотографии, които показват, че изпитанията преминаха успешно. Отклонението на ракетата от точката за насочване бе един метър - каза Иванов на съвещание на членовете на правителството при президента на Руската федерация. - Това, с отчитане на предварителните изпитания, е добър резултат”.

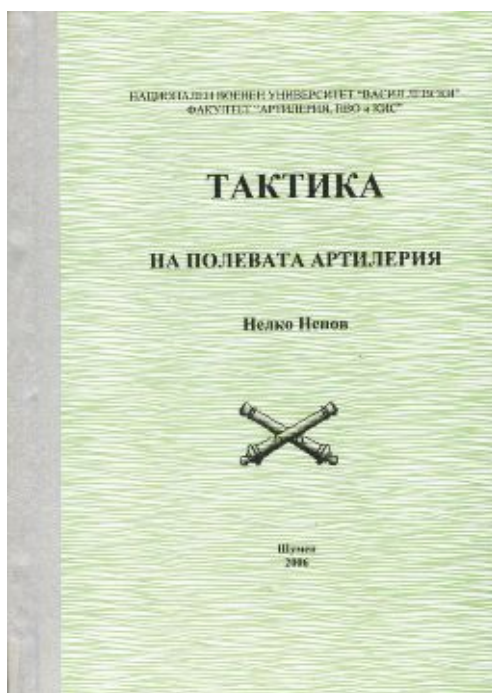
По неговите думи, цитирани от РИА „Новости”: „Това са първите изпитания на крилата ракета, които все още не са преминали през етапа на пълни летателни изпитания.”

Оперативно-тактическата крилата ракета Р-500 е предназначена за въоръжение в руските сухопътни войски.

Снабдяването на комплекса “Искандер” с крилати ракети значително ще повиши неговите бойни възможности в различни условия на обстановката. Трябва да се отбележи, че последните ракетни комплекси в руските сухопътни войски, снабдени с крилати ракети с голяма далекобойност РК-55, бяха снети от въоръжение в съответствие с Договора за ограничаване на ракетите със среден и малък обseg през 1987 г.

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

Учебникът „Тактика на полевата артилерия” с автор полк. доц. д-р Нелко Ненов е издаден от Националния военен университет, факултет „Артилерия, ПВО и КИС”. Той е разработен въз основа на съвременната наука и практика и на мястото на полевата артилерия в бойни операции и операции, различни от война. Той може да се използва в учебния процес във Военна академия “Г. С. Раковски” и Националния военен университет “В. Левски”, а също и в работата на общовойсковите и артилерийските командири и техните щабове в съвременните военни операции.

Предложеният учебник разглежда основните схващания, залегнали в Тактическата доктрина на полевата артилерия, на която полк. доц. д-р Ненов е един от основните автори.

Общият му обем е 210 страници. Обособен е в десет глави, 17 приложения и 26 илюстрации.

В **глава първа** е направен исторически обзор на развитието на артилерията в световен мащаб, като особено задълбочено е представено използването на полевата артилерия в локалните войни и конфликти. Направени са изводи за плътност на артилерията, продължителност на огневото въздействие и използването на полевата артилерия в операции по поддържане на мира.

В **глава втора** авторът представя участието на полевата артилерия при изпълнението на същностните функции по разкриване, блокиране и нанасяне на удари по противника, оперативната рамка на съвременните военни операции и използването на полевата артилерия.

В **глава трета** са представени организацията на войсковата артилерия, общите задачи и бойните ѝ възможности. Разгледани са изискванията на командването, управлението и характеристиките на високоточните боеприпаси за ефективното използване на полевата артилерия.

В **глава четвърта** съществено място е отделено на планирането на огневата поддръжка, като за първи път се прави задълбочена връзка между необходимото време за развърщане в боен ред, осигуряването с боеприпаси, времето за изпълнение на огневата задача и спазването на съвременните принципи за планиране и петстепенния модел на оперативно планиране.

В **глава пета** се разглежда материално-техническото осигуряване на полевата артилерия като част от логистичното осигуряване на Българската армия, обвързано с модела, възприет от НАТО.

Голямо внимание авторът е отделил на **глава шеста** “Огнева поддръжка в бойните операции”. Анализирани са основните форми на съвременните бойни операции – отбрана, настъпление и задържащи бойни действия, както и планирането и воденето на огневата поддръжка при тях.

В **глава седма и глава осма** се разкриват същността и съдържанието на огневата поддръжка и ролята на полевата артилерия при провеждането на специфични операции и операции в специфична среда (преодоляване на препятствия, операции в населен пункт, операции в гора, операции в условията на ограничена видимост, операции през зимата и при отбрана на морски бряг).

В **глава девета** е представено участието на полевата артилерия в операции, различни от война.

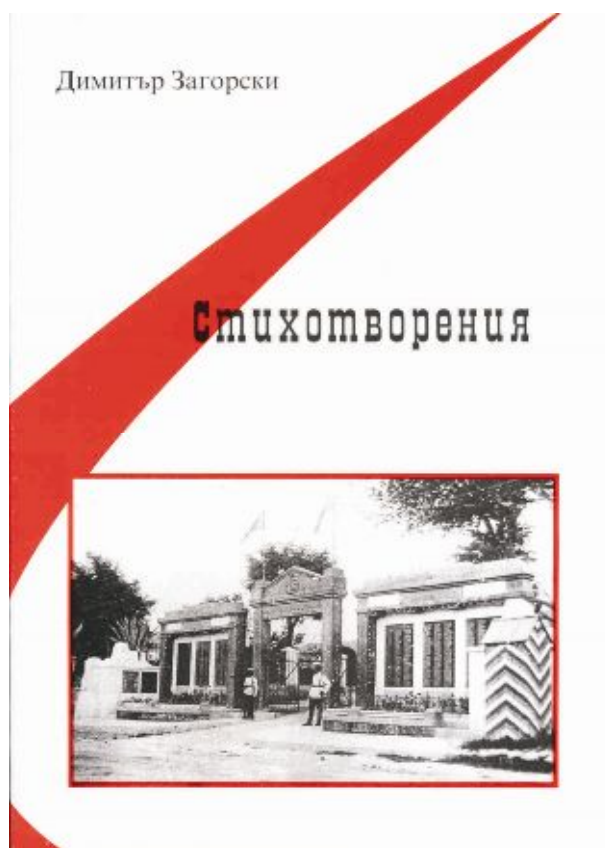
Като приноси на този труд определям следното.

Учебникът представлява първият цялостен материал по тактика на полевата артилерия след приемането на Тактическата доктрина на полевата артилерия и Доктрината на сухопътните войски. Планирането на огневата поддръжка се представя като модел за използване на полевата артилерия в бойните операции (отбрана, настъпление и задържащи бойни действия) и в операции, различни от война, след направената във въоръжените сили реформа.

Учебникът може успешно да послужи за разработване на новите нормативни документи (Устав, Наставление, Правила) за полевата артилерия.

о.р. полк. доц. д-р Радослав Узунов

ДИМИТЪР ЗАГОРСКИ – ПОЕТЪТ С ФЕЛДФЕБЕЛСКИ ПАГОНИ

На 18 декември 2007 г. в читалище “Добри Войников” в Шумен се състоя внушително културно тържество – представена бе посмъртната стихосбирка на видния шуменски гражданин-воин, фелдфебел Димитър Загорски, която съдържа 58 заглавия. Инициатори за това бяха областният управителен съвет на Съюза на ветераните от войните в България, командването на Шуменския гарнизон, Областният съвет на Съюза на офицерите и сержантите от запаса и резерва, читалище “Добри Войников”, Териториална дирекция “Държавен архив”. Скъпи гости на тържеството бяха дъщерята и синът на Д. Загорски Цветанка – учителка по професия, и Иван – строителен инженер.

Тържеството бе открито с две творби на фелдфебел Загорски: „Марш на 7-и пехотен Преславски полк”, изпълнен от хора на запасното войнство “Хан Аспарух”, а един от присъстващите курсанти-артилеристи рецитира „Марш на българската артилерия”.

Изследовател на творчеството на Д. Загорски и съставител на стихосбирката е един друг именит шуменски поет – почетният гражданин на Шумен, артилерийският капитан от запаса Борис Павлов, ветеран от Отечествената война 1944-1945 г. За житейския път на Загорски говори Марияна Филипова, специалист в Шуменския държавен архив. Както в прочувствените слова на двамата, така и в изказванията на Цветанка и Иван Загорски, също и на фронтовия ветеран майор от запаса Миню Жеков; почетния гражданин на Шумен писателя Марин Калинов; доцент Чавдар Танев; фронтовия ветеран Пейко Хаджиев; почетния гражданин на Шумен подполковник от запаса, диригент и композитор Михаил Биков; завеждащия библиотеката на читалище “Добри Войников” Йовка Николова и в прожектирания от Киноклуб “Мадарски конник” документален филм ”Фелдфебел Загорски” бе обосновано и дебело подчертано, че Димитър Загорски е крупна личност във воинската и гражданска култура, един от големите военни поети на България.

Роден е на 6 януари 1906 г. в с. Кошарна, Русенско, но от следващата година семейството се преселва в Търговище, където живее до 1922 г. Тук Димитър завършва гимназия, а след това учи в Школата за физическа подготовка в София. През 1923 г., едва седемнадесет годишен, постъпва войник-доброволец в 7-и пехотен Преславски полк в Шумен, където завършва подофицерска школа с пълно отличие и остава на служба в полка – служба, която той посвещава на родината.

Още в едно ранно стихотворение той пише:

*За теб растем, Родино свята,
за светли нови дни,
ти нам олтар си в душата,
светилник в наш'те бъднини.*

През 1932 г. двадесет и шест годишният фелдфебел става известен в армията, особено в артилерията с това, че на национален анонимен конкурс, проведен от Военното министерство, със своята “Песен за българската артилерия” печели първо място в написването на Марш на българската артилерия.

Както свидетелства самият Загорски, по музика на известния композитор Александър Георгиев още тогава този марш се запява в артилерията, но за съжаление днес вече е забравен.

Същата година Загорски написва и текст за Марш на 7-и пехотен Преславски полк, който пак по музика на Ал. Георгиев “преславци” възторжено запяват.

Подполковник Биков разказва, че оригиналната музика на марша не е намерена и в хода на нейното търсене той отива при вече 90-годишния фелдфебел Загорски, който след като го изслушва, му казва: “И аз нямам тази мелодия, нямам я, но мога да ти изпея марша, а пък ти слушай и запомни това, което чуеш!” Така и става – 90-годишният За-

А
П

горски, станал прав, опрял се до леглото си в къщи, с цяло гърло пее марша на “преславци”, а седемдесетгодишният композитор Биков вади тефтера без петолия и записва мелодията. Така маршът на 7-и Преславски полк има отново своята мелодия, така той е спасен и отново запят от хора на шуменското запасно войнство “Хан Аспарух”. Истински културен подвиг!

През 1934 г. Д. Загорски е един от учредителите на Съюза на българските писатели от провинцията със седалище В. Търново.

Дори само това да са изявите на фелдфебел Загорски, те са достатъчни, за да стане носител на Сребърен кръст на ордена “За военна заслуга”.

Загорски преминава в запаса през 1948 г., след като е посветил на родната армия 25 години. След това работи в Пивоварна фабрика, Районен кооперативен съюз в Шумен и другаде като обикновен работник.

Още в армията фелдфебел Загорски се проявява като общественик. Дъщеря му Цветанка разказва, че той винаги е бил ангажиран във военните празненства, както и офицерските балове във Военния клуб, където водил като малка и нея. Обществената си дейност той продължава и в цивилния живот. Участва в постановки на Шуменския театър, а след завършване на Национална театрална школа става основател и пръв директор на самодейния театър към читалище “Добри Войников”, който съперничи на градския театър. Създава и ръководи театралния колектив към жп гара Шумен.

В същото време завършва обществен правен университет. Още през 1922 г. научава есперанто и развива активна дейност в Българския есперантски съюз.

За активните му обществени изяви Националният съвет на Отечествения фронт го награждава със златна значка. Със златна значка е награден и от Българския есперантски съюз, става носител на медал “125 години читалище “Д. Войников”, а от името на Общинския съвет е удостоен с “Почетен знак на Шумен”.

Макар Загорски да не е професионален поет, неговите стихове са обществено значими. Той пише и декламира през целия си живот по всички вълнуващи го теми – от младини до последните дни на живота си, 8 януари 1997 г., когато е на 91 години... Синът му Иван разказва, че в деня преди да почине, декламира Марша на 7-и полк и Марша на артилерията. Декламира като школуван артист!

Тук не смятам да правя обзор на поезията на Загорски. Надявам се, че всеки, който прочете неговите творби, ще се убеди в богатото и непреходно съдържание на творчеството му.

о.з. полк. Димо Димов

ПЕХОТИНЕЦ ПИШЕ ПЕСЕН ЗА БЪЛГАРСКАТА АРТИЛЕРИЯ

Фелдфебел Димитър Загорски (1906-1997) е роден в с. Кошарна, Русенско. От 1922 г. Живее в Шумен. След като завършва успешно школа, е назначен за подофицер в 7-и пехотен Преславски полк. Умело съчетава военната си служба (напуска казармата през 1948 г.) със „службата“ на Музата на поезията. Името му се появява по страниците на централния и местния печат.

Както трябва да се предполага, военната тематика е в основата на поетическото творчество на фелдфебел Димитър Загорски. Твърде рано той изкачва два „върха“ по своя път, за които задължително трябва да се разкаже. Ето кратък откъс от описаното от журналиста Петър Станчев във вестник „Шуменска заря“ от 6 август 1992 г.:

„Бях приятно изненадан, когато ми съобщиха от Военното министерство, че съм спечелил конкурса, обявен през 1932 г. за написване на текст за марш на българските артилеристи. В писмото ми съобщаваха да отида в София да получа наградата си от две хиляди лева.” – така започна разговорът ни с бившия фелдфебел Димитър Загорски. Приел го лично генерал Луков и му връчил тържествено наградата.

Не така радушно, обаче, го приема командирът на поделението, в което служи, когато се завръща от София.

- Ти пехотинец ли си или артилерист – скастрил го той. - Заповядвам ти до 24 часа да съчиниш текст за марш на нашия 7-и пехотен Преславски полк! Ако не го сториш в заповядания срок, ще те уволня! Ясно ли е?

- Тъй вярно, господин полковник! – отговорил Загорски и изхвърчал да изпълни заповедта.

Така се родил текстът за Марш на 7-и пехотен Преславски полк, който започва с обредна тържественост:

*Наследници сме ний на древни орди,
носители на техния плам ...*

По-нататък още за Димитър Загорски? Да – по-нататък следва нещо лично и то е следното... В продължение на три наситени с динамика съдбоносни години (1942-1945) аз бях млад командир на взвод в същия полк и в казармения двор често срещах фелдфебел Загорски, разговаряхме. Затова макар и късно, счетох за свой дълг да „извадя наяве“ събрани стихотворенията му, след като получих морална и материална подкрепа от областния управител на Съюза на ветераните от войните в България – Шумен с председател о.з. полк. Иван Бончев. Започнах ра-

А
П

бота. Прелиствах ръкописи и документи в Държавен архив, разгръщах периодични издания от отдавна минали години, разговарях с наследниците на Загорски – дъщеря му Цветана и сина му Иван. И така „стъкмих“ книжката „Стихотворения“ с автор Димитър Загорски.

Несен
 За българската армия
 в катюша
 в полубата на Франция
 1^о март
 1932 г.

Изповен съм похва очаква,
 шрабни себѣ се навед,
 да не може да Крива озавен
 Ети мейба, Ети Завет:

Изборци да сме на твѣт и скала
 и дръжките на бауца праг,
 и брата рад верна му скеле
 слобден да си видни пак.

Последна си едѣ в лѣта, ко слѣга
 стържеба ти ме бѣта тѣм
 и всеки бун излезал въ борбата
 ме сринел ти събѣши, тѣм.
 Димитър Загорски

Премисл в 1932 г. За катюша то
 на дѣне
 март 1932 г.
 българската армия

Димитър Загорски

Факсимиле от архива на Б. Павлов

В първия цикъл от стихосбирката – „Знаме и лира“, който е най-значителен по обем, са събрани 27 творби на военно-патриотична тема-

тика. Тук е споменатата вече „Песен на българската артилерия”, още първите редове на която впечатляват:

*Топовен гръм полята огласява,
шрапнели сипят се навред,
далеч пожарът кървав озарява
една мечта, един завет:
творци сме ний на чест и слава
и бранници на бащин праг...*

Когато рисува картината на бойните действия в редица други стихотворения, поетът не пропуска „ролята” на артилерията. Той казва: „...летяха снаряди със съсък и вой”, говори за „адски огън”, от който „земята се тресе...”.

Димитър Загорски съчинява и други маршове, в които ритъмът на думите от текста е благоприятна основа за изява на композиторите. Той създава текстове за бойното знаме и войнишката клетва, за Шуменския гарнизон, рисува подвизите на българската войска през миналите войни в стихотворенията си „Караагач” и „Тутракан”. В творбите му се изреждат и други имена, свързани с бойната слава, като Бунар Хисар, Демир капия, Чонгора, Кубадин, а от Отечествената война – Равна Дубрава, Вучитрън.

Димитър Загорски пише вълнуващи стихотворения, в които изразява своето преклонение пред българския войник, когото назовава: „юначен”, „велик”, „боец, защитник и храбрец безспорен”, който си остава такъв до последния миг, когато, ранен, изрича своя завет:

*Изтича веч кръвта, душата ми отлита,
ей хладна смърт крилете черни си разгръща.
Привет последен от гърдите ми излита:
„Живей, Българийо, велика и могъща!”*

Във втория цикъл на стихосбирката – „Минути за личен живот” – са поместени интимните стихотворения на Димитър Загорски, а в третия цикъл – „Хумор и сатира” – от острия поглед автора не избягва нищо нередно, перото му заклеява строго.

Димитър Загорски остави произведения с несъмнена литературна стойност. Прав е Коста Динов, който писа във в. „Шуменска заря”, когато Загорски почина: „Отиде си един от големите военни поети на България”. Правдиви думи. Към тях аз бих прибавил следното: „Димитър Загорски владееше перото по неповторим начин и когато изплакваше личните си тревоги и разочарования, и когато с жилото на сатирата бодеше там, където трябва.”

Всичко това е доказателство за един достойно изживян живот.

о.з. капитан Борис Павлов

А
П